

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1891. Andra Kammaren. N:o 33.

Onsdagen den 22 april.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Föredrogs till en början och bifölls statsutskottets memorial n:o 41, med förslag till åtskilliga stadganden, hvilka böra införas i det nya reglementet för riksgäldskontoret.

§ 2.

Likaledes bifölls bevillningsutskottets betänkande n:o 8, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kongl. Maj:t med begäran om framläggande af förslag till beskattning af maldrycker.

§ 3.

Till kammarens afgörande förelåg vidare bankouts-kottets utlåtande n:o 10, i anledning af väckta motioner om inrättande af ytterligare afdelningskontor af riksbanken.

Punkten 1.

Bifölls.

Punkten 2.

Mom. a)–e)

Biföllos.

I *mom. f)* hemställde utskottet, att en inom Andra Kammaren väckt motion (n:o 90) af herr *Pehrson* i Törneryd m. fl., om in-

*Angående
inrättandet
af ett
Riksbankens
afdelnings-
kontor i
Carlskrona.*

rättandet af ett riksbankens afdelningskontor i Carlskrona icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

I fråga härom anförde:

Herr *Pehrson* i Törneryd: Jag kan icke annat än uttala min förundran öfver att utskottet icke någon gång kan finna för godt att

Angående
inrättande
af ett
riksbankens
afdelnings-
kontor i
Carlskrona.
(Forts.)

anse, att staden Carlskrona vore en lämplig plats för inrättande af ett riksbankens afdelningskontor. Ser man på de motiv, som utskottet denna gång har lemnat för sitt förslag, synes det mig, som om man af dem skulle kunna hemta goda skäl för den åsigten, att staden Carlskrona vore därför minst sagdt lika lämplig, om icke mer lämplig än staden Falun, som utskottet denna gång föreslagit. Utskottet yttrar å sid. 4, tredje stycket: »I afseende å platsen för detsamma, så och ehuru för flera andra orter kunna anföras talande skäl, har utskottet, som fortfarande anser, att, *särskildt med hänsyn till den bemedling af statens affärer*, som genom riksbankskontoren eger rum, dylikt kontor ej bör förläggas annat än i *en länsresidensstad*, velat föreslå *Falun*.»

Jag föreställer mig, att just detta skäl, som utskottet anför som ett hufvudskäl, nemligen *hänsynen till förmedlingen af statens affärer*, talar mera för platsen Carlskrona än vare sig för Falun eller hvilken annan af våra residensstäder som helst, som ännu icke har afdelningskontor af riksbanken. Det kan icke hafva varit för utskottets ledamöter obekant, att i Carlskrona utbetalas årligen stora summor för statens räkning i följd deraf att flottans hufvudstation der är förlagd. Jag tror, att man kan säga, att dessa utbetalningar i rundt tal uppgå till 3 millioner kronor årligen. Det torde icke heller vara utskottets ledamöter obekant, att Blekinge län är ett af de mest bränvinstillverkande län i landet och därför inflyta till länets ränteri högst betydliga bränvinstillverkningsafgifter. Carlskrona är för öfrigt en plats, der penningerörelsen är betydande, i följd deraf att der befintliga större pensionskassor och försäkringsanstalter samt länets hushållningssällskap hafva betydande kapitalomsättningar. Jag föreställer mig att utskottet i år bort taga någon hänsyn till detta, dess hellre som det synes mig vara ett riktigare förfaringssätt att förlägga riksbankens afdelningskontor efter hand, om man behöver sådana, litet här och hvar i landet, så att man icke går ensidigt till väga och håller sig uteslutande till en landsända. Jag erinrar i detta afseende derom, att i fjol fick Hernösand ett afdelningskontor och nu Falun, men att icke på många år ett sådant blifvit inrättadt i södra Sverige. Jag ser icke heller något hinder för, att man kunde gå något fortare med inrättande af dessa afdelningskontor, än hvad som synes vara bankofullmäktiges mening. Fullmäktige hafva, såsom det är oss alla bekant, uttalat den åsigt att man icke borde inrätta afdelningskontor oftare än ett hvartannat år. På detta har utskottet på sid. 4 efter mitt förmenande svarat ganska riktigt, att då vi icke för närvarande hafva mer än 10 afdelningskontor af riksbanken, så skulle, i fall man vill hafva ett i hvarje läns residensstad, för att få det i de återstående 13 länen, åtgå en tid af 26 år. Jag tror, att man utan att misstaga sig kan säga det skulle dröja aldeles för lång tid, och att riksbankens ställning medgifver ett fortare inrättande af afdelningskontor. Det är af sådan anledning, som jag vågar föreslå kammaren att med anledning af den motion, som jag och mina länskamrater äfven vid denna riksdag framlagt angående inrättande af ett riksbankens afdelningskontor i Carlskrona, kammaren måtte bifalla denna framställning på det sätt, att detta

afdelningskontor i Carlskrona måtte upprättas under år 1891, och får jag hos herr talmannen anhålla om proposition på detta mitt yrkande.

*Angående
inrättande
af ett
riksbankens
afdelnings-
kontor i
Carlskrona*

Häruti instämde herrar *Svensson* från Carlskrona och *Lilienberg*.

(Forts.)

Herr Peterson i Hasselstad yttrade: I likhet med den föregående talaren förefaller det mig underligt, att utskottet icke någon gång under alla de år, denna motion varit väckt och under hvilka är afdelningskontor af riksbanken blifvit inrättade i smärre städer och med mindre rörelse än i Carlskrona, funnit anledning föreslå inrättandet af ett dylikt kontor i Carlskrona. Det ser nästan ut, som om det icke vore utskottets mening att bevilja Carlskrona en sådan nyttig anstalt, förr än alla andra städer, som varit i fråga, fått sådana kontor. Rörelsen i Carlskrona har dock vuxit till den grad, att jag hade väntat, att den staden skulle gå framför Borås, Mariestad och dylika. Jag anser därför att utskottet bort taga denna sak något mer i betraktande och söka utröna både hvad inkomst riksbanken kunnat förvänta af ett afdelningskontor i Carlskrona och hvad gagn i öfrigt en dylik anstalt kunnat för länets invånare medföra, hvilket utskottet enligt min åsigt icke gjort. Jag får därför biträda det yrkande min länskamrat gjort.

Herr Jonsson i Fröstorp: Det har icke undgått utskottets uppmärksamhet, att det är ganska stora utbetalningar vid flottans station i Carlskrona, men det utgör icke något väsentligt skäl för att nu genast bevilja ett riksbankens afdelningskontor derstädes. I hela Blekinge är ungefär hälften så stor folkmängd som i Skaraborgs län, och icke heller för Skaraborgs län har tillstyrkts något afdelningskontor, ehuru jag i många år väckt motion derom. I Skaraborgs län finnas 249,000 invånare, men i Blekinge icke mer än 142,000, således öfver hundratusen mindre i Blekinge. Att anlägga afdelningskontor endast för att förmedla statens utbetalningar är icke lämpligt, utan skälet dertill bör vara orternas behof för sin egen industri och näring, hvilket behof bör tillgodoses i första rummet. Hvad Skaraborgs län angår, har det länet ett ofantligt stort jordbruk, så att det kan mäta sig med hvilket län som helst. Jag får erinra om, att i Skaraborgs län finnas icke mindre än 59 jernvägsstationer, der det bedrifves en ganska stor och omfattande spanmåls- och kreaturshandel. Jag har emellertid i utskottet låtit mig nöja med dess beslut och ej velat afslå förslaget om Falun, och jag har endast velat bemöta talarens på blekingebanken påstående, att det vore ofogadt att göra framställning om ett afdelningskontor i Mariestad, då man icke förut fått något i Carlskrona. För min del har jag ansett, att Kopparbergs län icke hade större behof af afdelningskontor än något annat län, oaktadt det har större affärsrörelse, nemligen skogsaffärer och sågverksrörelse, emedan de, som utöfva dessa yrken, torde ha lättare tillgång att få låna pengar i större skala, dels vid riksbankens hufvudkontor, dels i jernkontoret och dels i sågverksegarnes garantiförening, hvaremot de jordbrukande länen

*Angående
inrättande
af ett
riksbankens
afdelnings-
kontor i
Carlskrona.*

(Forts.)

icke hafva sådan tillgång på penningar som Kopparbergs län. Bankofullmäktige hade emellertid redan i fjol yttrat, att om afdelningskontor af riksbanken skulle inrättas, vore det lämpligast att lägga ett i Falun. Jag har icke motsatt mig utskottets nu framlagda förslag jemväl därför, att jag hoppas, att turen en annan gång skall komma till oss.

Då en föregående talare sade, att i Carlskrona ske stora utbetalningar för flottans räkning, vill jag nämna, att inom Skaraborgs län äfven göras stora utbetalningar för statens räkning, nemligen vid Karlsborg. I detta fall finnas sålunda lika talande skäl för det ena länet som för det andra. Hufvudsaken är emellertid att inom Skaraborgs län finnas många flera, som behöfva låna för att sköta sin näring, än inom Blekinge.

Då bankofullmäktige i år icke tillstyrkt inrättande af något afdelningskontor och då begge kamrarne nu beslutat inrätta ett sådant, tror jag icke det är skäl att denna kammare bifaller ännu ett afdelningskontor, ty Första Kammaren torde icke ingå derpå.

Jag yrkar alltså bifall till utskottets förslag.

Herr Svensson från Carlskrona: Då jag redan instämt med herr Pehrson i Törneryd, hade jag nu icke behöft taga till ordet, om jag icke blifvit uppkallad af den siste talaren på skaraborgsbänken. Han påstod, att det vore obefogadt af oss att yrka inrättande af ett riksbankens afdelningskontor i Carlskrona, och det är mot detta påstående som jag vill protestera.

Det är nemligen ur statens synpunkt större fördel att hafva afdelningskontor i Carlskrona än i Falun, ty i Carlskrona utbetalas, såsom sagdt, öfver 3 millioner kronor årligen för flottans räkning. Dertill vill jag lägga att ganska betydliga summor, anslagna å 4:e hufvudtiteln, utbetalas i Carlskrona för befästningarne derstädes.

Den siste talaren sade, att det vore en väsentlig skilnad mellan det stora Skaraborgs län och det lilla Blekinge. Deremot vill jag erinra, att Skaraborgs län har en residensstad med omkring 3,000 invånare, under det att Blekinge residensstad har öfver 20,000 invånare. Jag tror därför icke det vore så olämpligt att förlägga ett afdelningskontor till Carlskrona, som den ärade talaren ansåg.

Dessutom vill jag påpeka, att utskottet här yttrat, att det är svårighet att detta år i Falun erhålla fullt ändamålsenlig lokal, samt att särskilda anordningar behöfva vidtagas för inredning af kassahvalf m. m. Detta är icke förhållandet i Carlskrona, ty der finnes tillgång på lämplig lokal, försedd med kassahvalf.

Jag har såsom sagdt velat protestera mot den siste talarens berörda påståenden och ber att få instämma i herr P. Pehrsons yrkande om bifall till hans motion angående inrättande af ett riksbankens afdelningskontor i Carlskrona.

Herr Pehrson i Törneryd: Sedan jag sist yttrade mig, har min uppmärksamhet blifvit fäst derpå, att jag i min motion om inrättande af ett riksbankens afdelningskontor i Carlskrona framställt alternativa förslag. För att mitt yrkande nu icke måtte af herr

talmannen missförstås, ber jag att närmare få formulera det derhän, att jag yrkar bifall till mom. b i min motion, eller att Riksdagen måtte besluta inrättande under år 1891 af ett riksbankens afdelningskontor i *Carlskrona* under samma vilkor och bestämmelser, som gälla för riksbankens senast inrättade afdelningskontor.

*Angående
inrättande
af ett
riksbankens
afdelnings-
kontor i
Carlskrona.*

(Forts.)

Herr Sjö: Inom bankoutsrottet uttalade jag den mening, att man redan i år borde tillstyrka Riksdagen att inrätta två afdelningskontor af riksbanken. Säsom stöd för denna min åsigt hade jag bankofullmäktiges utlåtande rörande bankovinsten, hvari fullmäktige säga, att riksbanken redan nu har fonder på nära 60 millioner kronor, samt att behållningen å afbetalningslånefonden vid 1890 års slut uppgick till 4,185,000 kronor. Vi veta, att hvarje afdelningskontor icke erhåller från hufvudkontoret högre förskott än $1\frac{1}{2}$ å 2 millioner kronor, samt att det finnes inom vårt land en enskild bank med en grundfond af cirka 12 millioner kronor, som har 17 afdelningskontor, och då behöfver man väl icke vara tveksam om, huruvida riksbanken med sina stora fonder skulle kunna inrätta ännu ett afdelningskontor i år. I andra länder, naturligtvis med större resurser än vi, hafva statsbankerna många afdelningskontor; så hade Frankrikes bank år 1885 176 afdelningskontor, Tysklands bank 218 afdelningskontor och bankplatser, Italienska banken 176 och Norges nationalbank hade år 1885 icke mindre än 12 afdelningskontor, med en grundfond af endast 18 å 19 millioner. Vi böra äfven komma i håg, att vår regeringsform säger, att Riksdagen allena eger rätt att genom riksbanken utgifva sedlar, som för mynt i riket må erkännas, hvaraf framgår att riksbankens sedlar äro de enda i landet gällande. Riksbanken har därför fördel af att tillse det landets alla invånare sättas i tillfälle att betjena sig af riksbanken och sprida dess sedlar, och dertill finnes icke något lämpligare medel än inrättande af afdelningskontor, som lemna lån och verkställa likvidationer. Detta är fördelaktigt icke blott för låntagarne, som derigenom få pengar mot lägre ränta än i enskilda bankerna, utan äfven för riksbankens sedelutgifning. Jag har nu likväl icke kunnat komma till annat resultat än utskottet här framlagt, emedan jag hoppas, att till en kommande riksdag skall framläggas förslag om inrättande af flera afdelningskontor, och jag yrkar därför bifall till utskottets förslag.

Jag har emellertid velat begagna mig af tillfället att uttala mig i den riktning, som jag anser vara den rätta.

Herr Lilienberg: Då jag nyss instämde i det yrkande, som min länskamrat, herr P. Pehrson, framstälde, samt han nu närmare formulerat detta sitt yrkande, skall jag be att få förena mig i hans senaste hemställan.

Här har ofta talats om, att Blekinge län vore så litet. Jag skall då be att få fästa kammarens uppmärksamhet derå, att det finnes sju län, som äro mindre än Blekinge, i afseende å folkmängden, nemligen Upsala, Gotlands, Hallands, Vestmanlands, Jemtlands, Vesterbottens och Norrbottens län.

Angående
inrättande
af ett
riksbankens
afdelnings-
kontor i
Carlskrona.
(Forts.)

Herr Bokström: Jag har biträdt det slut, hvartill bankoutskottet i detta fall kommit, icke därför att jag för min del anser dessa afdelningskontor såsom något så synnerligen eftersträfvansvärdt, som man från mångt håll synes anse, utan därför att det numera synes vara nästan en politisk nödvändighet att, sedan i en stor del residensstäder afdelningskontor inrättats, sådana äfven förläggas till de residensstäder, som hittills icke kommit i åtnjutande deraf. Jag har under 18 års tid i egenskap af tjänsteman vid ett sådant afdelningskontor varit i tillfälle att på ganska nära håll se, huru de verka både i goda och dåliga tider, och jag kan säga, att i vanliga, lugna tider är det en stor fördel för orterna att hafva ett sådant kontor, enär det i någon mån reglerar ränteförhållandena i orten. Men under dåliga tider fylla dessa afdelningskontor, med de begränsade fonder, som måste vara dem anvisade, icke på långt när lånebehofvet. Jag vågar också påstå, att allmänheten skulle komma i den allra största förlägenhet, derest icke vid sådana tillfällen de enskilda bankinrättningarna komme till hjälp. Begränsningen af afdelningskontorens fonder måste också blifva allt större och större i samma mån som hufvudkontorets rörelse splittras och fördelas genom inrättandet af allt flera afdelningskontor, och afdelningskontorens förmåga att under kriser betjena allmänheten blir sålunda mycket begränsad. För de större lånebehofven eller den större affärsrörelsen äro äfven i lugna tider afdelningskontoren icke tillfredsställande, och mängden större affärsman, som fått afdelningskontor inom sin ort, torde med saknad blicka tillbaka på den tid, då han kunde få sitt lånebehof tillfredsstäldt genom hufvudkontoret.

Den erfarenhet, som vunnits genom de på sista tiden inrättade afdelningskontoren, är icke heller synnerligen uppmuntrande. Man har sett, huru kontoren i Kalmar och i Carlstad lemna synnerligen dåliga resultat, och detta synes mig böra mana till någon försigtighet, innan man rusar i väg med inrättande af flera kontor.

Då kamrarna nu beslutat inrätta ytterligare ett kontor, anser jag för min del, att det bör stanna dervid. Jag har endast velat uttala detta.

Herr Svensson från Carlskrona: Då jag förut instämt i herr P. Pehrsons första yrkande, hvilket han numera återtagit, skall jag äfven be att få återtaga mitt förra yrkande samt anhålla om bifall till hans senaste framställning.

Herr Månsson: Inom bankoutskottet var jag af den mening, att man borde redan i år inrätta ett nytt afdelningskontor af riks-banken. Jag har nemligen ansett, att det är alldeles nödvändigt att, innan de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt skall upphöra, hafva ett dylikt kontor i hvarje residensstad. Senaste bankkomitén har också uttalat samma åsigt, och skulle vi nu icke inrätta mer än ett kontor hvart annat år, komme det att dröja ytterligare 24 år innan samtliga residensstäder hade afdelningskontor. Det är nemligen ännu 12 residensstäder kvar, oberäknadt det beslutade kontoret i Falun.

Detta är en ledsam utsigt för mig, som lifligt önskar, att vi snarast möjligt måtte komma derhän, att riksbanken blir den enda sedelutgivande banken. Vi voro betydligt närmare det målet för tio år sedan än nu, och talet derom börjar allt mera att tystna. Då man likväl icke kan komma derhän förr, än man fått ett afdelningskontor i hvar residensstad, synes det mig, som om alla de, som vilja att riksbanken ensamt skall hafva sedelutgifningsrätten, borde bidraga till att så fort som möjligt få dessa kontor. Jag kan sålunda icke finna anledningen till, att talaren på skaraborgsbanken vill motsätta sig inrättandet af kontor i Carlskrona, då i alla fall hans motion redan fallit. Om äfven han vill hafva inrättadt ett afdelningskontor hvarje år, borde han nu vara med om att i år inrätta ett sådant i Carlskrona.

Jag kan icke heller finna, att detta skulle medföra någon olägenhet för riksbanken, som har stora tillgångar. Fullmäktige hafva icke heller någonsin uttalat, att det finnes hinder för att inrätta ett kontor i slutet af det år, hvarunder det beslutats. Vill kammaren därför besluta att hvarje år inrätta ett afdelningskontor — i hvilket fall det dock skulle dröja, som sagdt är, 12 år, innan alla residensstäder få ett sådant — så böra vi, synes mig, fastslå denna princip. Nu hafva vi två år i rad beslutat inrätta sådana kontor, och man borde icke strida om orterna eller vara afundsjuka öfver att den ena orten får före den andra. Blekinge är ganska befolkadt, och Carlskrona stad har stora penningaffärer, så att det vore nog icke olämpligt att dit förlägga ett afdelningskontor. Jag tror icke det är lämpligt att, såsom en talare gjort, döma efter de nuvarande kontorens resultat och i detta fall taga Kalmarkontoret till mönster, ty det är förut i kammaren nämndt, hvilka förhållanden gjort, att Kalmarkontoret hittills gått sämre än de öfriga kontoren. Men hvad Karlstadskontoret beträffar, borde vi alla kunna vara ense om, att det gått mycket framåt, och fullmäktige hafva också därför föreslagit att der tillsätta ytterligare en tjänsteman.

Talaren på gotlandsbanken sade äfven, att i lugna och goda tider kunde afdelningskontoren nog vara bra, men icke i dåliga tider. Jag undrar dock, om man kan anse detta såsom alldeles säkert. Naturligtvis gå äfven dessa kontor sämre under dåliga tider än under goda, men aldrig kan det väl blifva sämre för riksbankens afdelningskontor än för de enskilda bankernas, om eljest riksbankens ställning stärkts så mycket som möjligt, ty då är riksbanken mera än någon annan bank egnad att hålla stadga och stabilitet i penningrörelsen inom landet. Icke torde riksbanken behöfva tillgripa sådana åtgärder, som en och annan enskild bank nödgats göra.

Då jag sålunda tror, att vi icke kunna draga fullständig nytta af riksbanken förr än vi fått ett afdelningskontor i hvarje residensstad, vill jag för min del lifligt bidraga dertill. Vi böra också besinna, att det dessförinnan icke är möjligt att indraga landt-ränterierna, hvilket skulle medföra stora fördelar. Det är på dessa skäl jag sluter mig till det af herr P. Pehrson framställda yrkandet, att redan under innevarande år måtte inrättas ett afdelningskontor i Carlskrona, på det sätt han för öfrigt föreslagit.

*Angående
inrättande
af ett
riksbankens
afdelnings-
kontor i
Carlskrona.
(Forts.)*

*Angående
inrättande
af ett
riksbankens
afdelnings-
kontor i
Carlskrona.
(Forts.)*

Herr Romberg: Jag skall endast be att få instämma med herr Pehrson i Törneryd i det yrkande, som han sist framstälde beträffande ett afdelningskontor i Carlskrona.

Herr Peterson i Hasselstad: Då jag äfven instämde med herr P. Pehrson i hans förra yrkande, som han sedan ändrat, skall jag likaledes anhålla att få förena mig i hans senast framställda yrkande i detta ärende.

Herr Dahn: Derest icke Första Kammaren redan bifallit punkten 11 af utskottets förslag, skulle jag yrkat bifall till herr Ivar Månssons reservation. Jag hyser nemligen den åsigten, att man mycket väl kan inrätta ett afdelningskontor af riksbanken hvarje år, men då Riksdagens båda kamrar redan bifallit utskottets förslag, skall jag ej vidare uppehålla mig härmed.

Emellertid håller jag, som sagdt, före, att ett afdelningskontor redan i år kunde inrättas. Carlskrona är en stor sjöstad, och ett afdelningskontor der skulle enligt min åsigt komma att bära sig bättre än det nyss beslutade kontoret i Falun kommer att göra. Man har sagt, att riksbanken icke skulle ega förmåga och genom sina fonder vara stark nog att inrätta ett afdelningskontor årligen; men en dylik åsigt tror jag dock knappast att herrar bankofullmäktige på allvar kunna hysa; de anse väl snarare, att det för dem blir svårt att, om man forcerar inrättandet af afdelningskontor af riksbanken, få lämpliga personer att förestå dessa kontor. Att riksbanken icke skulle hafva tillgång på lämpliga tjänstemän för ett nytt afdelningskontor i år och ett under nästa år, det betviflar jag likväl högeligen, då riksbanken under en lång följd af år så väl vid hufvudkontoret som vid afdelningskontoren uppdragit, så att säga, en hel stab af tjänstemän, som äro fullt förtroagna med göromålen, och styrelseledamöter torde väl ej heller blifva så omöjligt att få.

Jag vill för öfrigt särskildt lägga dem på hjertat, som önska snart få afdelningskontor inom sina respektive län, att, om vi nu besluta inrätta afdelningskontor i Carlskrona jemte Falun, så äro dessa platser icke i vägen för dem, som komma efter, och man slipper då att tvista med dessas representanter. Det blir då lättare t. ex. för herr Jonsson i Fröstorp att få sin önskan igenom härnäst. Den senaste bankkomiténs förslag, som ju äfven accepterats af Kongl. Maj:t, är, att det skulle inrättas ett afdelningskontor inom hvarje län. Att inrätta så många afdelningskontor af riksbanken, att de skulle kunna upptaga alla enskilda bankers rörelse, är ju icke tänkbart, då det finnes bortåt 200 enskilda bankkontor i landet. Men om det funnes ett afdelningskontor af riksbanken inom hvarje län, så vore detta helt säkert förmånligt icke blott ur statens egen synpunkt, då den finge en sådan funktionär inom hvarje län att betjena sig, utan äfven för samarbetet med de enskilda bankerna, när en gång riksbanken kommer att öfvertaga hela sedelutgifningsrätten i riket. Jag föreställer mig nemligen, att riksbanken då mot ett något lägre diskonto än det allmänt gällande medgifver rediskontering för de enskilda penningeinträttningarna, hvarigenom dessa kunna få en kassa-

reserv, som sätter dem i stånd att npprätthålla sina för orterna behöfliga afdelningskontor och bibehålla vår svenska postvexel som en å vistaförbindelse, och att äfven medelst samverkan mellan riksbanken jemte dess afdelningskontor och våra enskilda banker ett utqvittningssystem kan utbildas, såsom på åtskilliga ställen i utlandet eger rum, exempelvis England, hvarigenom behovet af banksedlar icke ringa mån kunde minskas; och detta har antagligen äfven varit bankkomiténs mening, då den sagt, att riksbanken borde hafva 23 afdelningskontor. Men skall af de återstående af dem inrättas endast ett hvart annat år, så dröjer det 26 år ännu, innan alla dessa afdelningskontor komma till stånd. Om man deremot, såsom denna kammare önskar, inrättade ett nytt kontor för hvarje år, skulle man 12 å 13 år härefter vara färdig med dem. Detta blefve också den tid, som komitén föreslagit för upphörande af enskilda bankernas sedelutgifningsrätt, eller år 1903.

*Angående
inrättande
af ett
riksbankens
afdelnings-
kontor i
Carlskrona*
(Forts.)

Mig synes alltså, att goda skäl tala för herr P. Pehrsons förslag att redan i år inrätta ett afdelningskontor af riksbanken i Carlskrona, och jag vill derfor också understödja hans yrkande.

Herrar *Bengtsson* i Gullåkra och *Nilsson* i Skärhus förenade sig med herr Dahn.

Herr *Jonsson* i Hof: Det var något öfverraskande att höra, att när nu båda kamrarne beslutat inrättandet af ett riksbankens afdelningskontor, man samtidigt yrkar på inrättande af ett andra. Det är väl sant, att kamrarnes beslut afser, att det nya afdelningskontoret skall inrättas under 1892, men sjelfva tidpunkten är icke fixerad, och kunna således bankofullmäktige vara klara med inrättandet af ifrågavarande afdelningskontor redan i början af nämnda år, så lära de väl icke underlåta att göra det. Att derfor nu besluta inrättandet af ett ytterligare afdelningskontor under detta år, förutsätter väl, att riksbankens fonder skola vara tillräckligt starka för att kunna spridas och fördelas i så stor utsträckning. Herrarne föreställa sig kanske, att så är förhållandet, derfor att dessa afdelningskontor i allmänhet icke taga så stora summor från hufvudkontoret. Ja, så är det visserligen för närvarande, men man får icke lita på, att detta alltid skall blifva fallet. Jag vill i det afseendet erinra derom, att det sist inrättade afdelningskontoret för närvarande af riksbankens medel tagit närmare fyra millioner kronor, och att det, efter hvad det nu ser ut, framdeles icke kommer att stanna ens vid detta belopp. Om då flera afdelningskontor inrättas, och dessa visa sig hafva liknande behof, kunna herrarne förstå hvilka olägenheter det skall medföra för riksbanken att splittra sina tillgångar på en sådan mängd platser, derest icke fonderna i samma mån växa, så att de kunna motsvara de stigande behofven i detta fall. Jag tror, att om man också är ense derom, att afdelningskontor af riksbanken så småningom böra inrättas ett i hvarje residensstad, man likväl får akta sig för allt för mycket forcerande här vid lag, ty det skulle i kritiska tider kunna medföra högst betänkliga följder beträffande penningställningen i landet. Den hufvudsakligaste fördelen för orterna af

Angående inrättande af ett riksbankens afdelningskontor i Carlskrona. dessa afdelningskontor är, att de skola söka hålla räntan nere. Detta är visserligen en ganska afsevärd fördel, men man får likväl icke skatta den så högt, att man för att uppnå densamma förbiser hvad som är ännu viktigare, nämligen att riksbanken intager en sådan ställning, att den motsvarar de anspråk i öfrigt, som allmänheten har rätt att ställa på densamma.

(Forts.)

Jag hoppas därför, att kammaren måtte bifalla utskottets hemställan i det nu föredragna momentet.

Herr Dahn: Jag undrar just, huru stora riksbankens fonder skulle behöfva vara, för att den ärade bankofullmäktigen skulle anse dessa kunna lemna medel till alla dessa 23 afdelningskontor, som det ju är meningen att så småningom inrätta. Hvad som är säkert är, att, om icke en del af riksbankens fonder vore afsedda för afbetalningslån (ungefär en fjerdedel af grundfonden) och kreditiv, fonderna, sådana de nu äro, skulle vara mer än tillräckliga för ändamålet, ja, om man också ville inrätta de återstående tretton kontoren på en gång.

Den föregående värde talaren bör betänka, att man genom inrättande af afdelningskontor afsöndrar från hufvudkontorets verksamhetssfer en hel mängd områden och lägger dem under de särskilda afdelningskontoren. Dessa områdens befolkning kommier naturligtvis icke vidare, åtminstone hvad den egentliga lånerörelsen angår, att vända sig till hufvudkontoret. Men man kan därför icke säga, att riksbanken splittras i en massa småbanker i samma mån nya afdelningskontor inrättas, ty dessa stå i ett organiskt sammanhang med hufvudkontoret, som bestämmer och följer deras verksamhet. Tvärt om, ju flera afdelningskontor som inrättas (deras antal naturligtvis begränsadt af behovet af desamma), desto flere armar, så att säga, får riksbanken, genom hvilka den dels kan sprida sina sedlar i den allmänna rörelsen, dels på de olika orterna inom vårt vidsträckta land nivellera räntan. De fonder, riksbanken redan nu har, äro därför, enligt mitt förmenande, fullt tillräckliga för att kunna lemna medel till dessa afdelningskontor, äfven om hela återstoden af det beräknade antalet inom den närmaste tiden komme till stånd. En annan fråga åter kunde vara, huru vida det inom en kortare tid skulle kunna anskaffas tillräckligt antal lämpliga tjänstemän för deras skötande. Men då det nu endast är fråga om att inrätta ett nytt afdelningskontor 1891 och ett 1892, så tror jag, att icke heller i detta afseende någon svårighet kan uppstå. Och om bankofullmäktige ville låta anstå med det redan beslutade afdelningskontorets i Falun inrättande till slutet af 1892, så skulle, om Riksdagen bifölle det föreliggande förslaget, att under 1891 inrätta ett riksbankens afdelningskontor i Carlskrona, i alla fall ett år förflyta mellan dessa begge afdelningskontors inrättande.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt herr talmannen till proposition upptagit de olika yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. g)—i).

Biföllos.

§ 4.

Härefter företogs till behandling statsutskottets utlåtande n:o 9, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

Punkten 1.

Med tillstyrkande af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning, hemställde utskottet under förevarande punkt: att Riksdagen måtte, till upprättande af en professorsbefattning i obstetrik och gynekologi vid universitetet i Upsala, bevilja ett årligt anslag af 6,000 kronor, deraf 4,500 kronor såsom lön och 1,500 kronor såsom tjänstgöringspenningar.

*Angående
anslag till
en professur
i obstetrik
och
gynekologi
i Upsala.*

I afgifven reservation hade deremot herrar *Sven Nilsson, O. Jonsson* i Hof, *Lasse Jönsson, P. Pehrson* i Törneryd, *A. Persson* i Mörarp, *N. Petersson* i Runtorp, *A. P. Danielson, P. Andersson* i Högkil, *Gunnar Eriksson, P. Ersson* i Vestlandaholm, *I. Lyttkens* och *C. Persson* i Stallerhult yrkat, att Kongl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Herr *Sven Nilsson*: Såsom kammaren nog funnit, hafva utskottets samtliga ledamöter från denna kammare reserverat sig mot utskottets hemställan i denna punkt. Reservanterna hafva nemligen föreställt sig, att, då man redan har tre anstalter i vårt land, hvarest lärjungar kunna få undervisning i de ämnen, hvarom här är fråga, det icke torde vara behöfligt att göra alla dessa trenne institutioner fullständiga. Såsom herrarne torde hafva sig bekant, finnas redan både i Upsala och Lund två fasta lärarebefattningar för dessa ämnen och dessutom ett fullständigt läroverk här i Stockholm, der läkareutbildningen på detta område kan komma till sin fulla rätt. Vi hafva trott, att det i ett så litet land som Sverige är alldeles öfverflödigt att underhålla tre fullständiga sådana institutioner, hvarom det här är fråga, allra helst som man i andra och vida större länder kan nöja sig med endast en sådan läroanstalt.

Det är hufvudsakligen på dessa skäl reservanterna ansett sig böra hemställa, att Kongl. Maj:ts förevarande proposition icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda, och får jag för min del yrka bifall till denna hemställan.

Herr *Hedin* instämde häruti.

Angående
anslag till
en professur
i obstetrik
och
gynekologi
i Upsala.
(Forts.)

Herr Wallis yttrade: Kongl. Maj:t har föreslagit Riksdagen att lemna ett årligt anslag till inrättandet af en professur i obstetrik och gynekologi vid universitetet i Upsala, och Kongl. Maj:t har derigenom gjort något, som gjorts många gånger förut här i Sverige och som särskildt under de sist förflutna 30 åren nästan varit vanligt, nemligen bidragit eller åtminstone sökt bidraga till att differentiera de medicinska disciplinerna. En sträfvan i sådan riktning har också i allmänhet gjort sig gällande under de senaste 150 åren. För 150 år sedan var det mycket vanligt, att äfven de största universiteten icke egde mer än två, någon gång tre representanter för hela det medicinska vetandet; och det fans till och med de, som icke hade mer än en representant för både den teoretiska och praktiska undervisningen i denna vetenskap. Detta var då för tiden tillbörligt. Men lika tillbörligt är det nu att differentiera denna vetenskaps discipliner, och så har också gjorts allt sedan den fullständigt öfvergiök till att blifva naturvetenskap, ty den har sedan den tiden deltagit i naturvetenskapens under detta århundrade skeende hastiga utveckling och förkofran. Detta är något, som icke kan hindras. Det ligger i naturvetenskapens natur såsom erfarenhetsvetenskap att så utveckla sig, att de olika läroämnena slutligen växa deras representant öfver hufvudet, så att han icke kan bemästra dem. Detta är något, som den medicinska fakulteten i Upsala påvisat också egt rum i afseende på den hittills varande professuren i kirurgi och obstetrik, och i likhet med det akademiska konsortiet, universitetskansleren, Kongl. Maj:t och statsutskottet anser jag, att den medicinska fakulteten härvid förebragt synnerligen goda skäl. Den säger nemligen bland annat, att kirurgien under senare tider vuxit ut till sådant omfång därför, att den genom den antiseptiska metodens införande kunnat tillgodogöra sig stora områden, hvilka förut icke varit föremål för kirurgiengs ingrepp. Man kan säga detsamma om obstetrikeu. Fakulteten anmärker vidare, att en gifven följd häraf blifvit, att en och samma lärare ej mer kunde såsom fordom följa båda dessa läroämnens teoretiska utveckling och tillika vara förtrogen med deras praktiska utöfvande. Vidare tillägger fakulteten, att det finnes ännu ett skäl, hvarför kirurgien har vuxit så, att den fördrar en man för sig, och det är, att den likasom alla öfriga medicinska discipliner, med undantag af anatomien, under de sista tiderna rönt inflytande af den moderna bakteriologien, som väsentligen utvidgat dess forskningsområde. Fakulteten skulle naturligtvis kunna säga detsamma om obstetrikeu, och att till följd deraf professuren i kirurgi och obstetrik nödvändigt måste ega långt större forskningsfält nu än förr.

Slutligen yttrar fakulteten, att så godt som vid alla större utländska universitet har denna differentiering redan egt rum, och att vid dem finnas särskilda lärare i kirurgi samt obstetrik och gynekologi. Detta är en sak, som är fullt viss och sann. De moderna universitet, hvilka hafva varit vårt föredöme och hvilka fortfarande böra vara det, emedan de äro de ojemförligt yppersta, nemligen de tysktalande, hafva hvart och ett, och de flesta sedan många årtionden tillbaka, särskilda lärareplatser för kirurgi samt

obstetrik och gynekologi. Af alla Tysklands tjugu universitet finnes det icke ett enda, der icke dessa ämnen äro åtskilda, och vid 19 af dem äro ordinarie professorer anställda i obstetrik och gynekologi. Endast vid ett enda, nemligen universitet i Marburg, uppehålls undervisningen uti ifrågavarande ämnen af extra ordinarie professor. Uti alla tysktalande universitet i Österrike och i Schweiz är förhållandet detsamma. Öfver allt äro kirurgien och oftalmiatriken skilda från gynekologien och obstetriken, och öfver allt skötas de af ordinarie professorer. Mig synas alla dessa skäl i hög grad tala för Kongl. Maj:ts proposition och utskottets hemställan. Men dertill kommer en annan sak, nemligen att för långa tider kommer, i fall nu anslag till den föreslagna professorsbefattningen i obstetrik och gynekologi beviljas, Upsala medicinska fakultatets behof af nya lärarekrafter på det kirurgiska området att blifva tillfredsstäldt; ty bland de kirurgiska ämnena finnes icke något vidare, som under lång tid kan kräfvat sin särskilda professor, alldenstund det tredje kirurgiska hufvudämnet, oftalmologi, blir representeradt af den adjunktur i kirurgi och oftalmologi, hvilken skall ombildas till en extra ordinarie profession i kirurgi och oftalmologi, med det senare ämnet till hufvudämne.

*Angående
anslag till
en professor
i obstetrik
och
gynekologi
i Upsala.
(Forts.)*

Vid alla dessa skäl, som synas så många personer, och personer kompetenta att bedöma frågan, fullt tillräckliga, hafva utskottets samtliga ledamöter från denna kammare icke velat fästa afseende, utan de hafva förenat sig om en reservation, hvars kläm går ut på att, »då det icke synes kunna ifrågasättas, att i ett land med Sveriges begränsade ekonomiska tillgångar, der högre medicinsk undervisning meddelas vid icke mindre än tre olika läroanstalter, samtliga dessa anstalter skola komma i åtnjutande af *hela* det mått af lärarekrafter, som med hänsyn till vetenskapens utveckling må kunna vara önskvärdt», så borde man hafva hemställt om afslag på Kongl. Maj:ts proposition.

Mot denna motivering är någonting mycket väsentligt att anmärka. Skulle nemligen den omständigheten, att våra tillgångar icke tillåta en fullständig undervisning i ett medicinskt hufvudämne på mer än ett ställe i landet, tagas som norm för reglerandet af vårt görande och låtande i afseende på landsortsuniversitetens utveckling, så skola vi utan tvifvel komma in på en falsk väg i afseende på de medicinska studiernas och den medicinska vetenskapens utveckling i Sverige. Det är nemligen i medicinens historia ett erkänt faktum, att vilkoret för utveckling af medicinsk vetenskap, likasom allt annat, är: konkurrens. I alla länder, der medicinska vetenskapen florerat, har skälet dertill varit, att den icke centraliserats på ett ställe, utan att det vetenskapliga sträfvandet fördelats på flera universitet. Och i det land, der den medicinska vetenskapen står högst för närvarande, och hvarest den i många årtionden stått högst, nemligen Tyskland, har man allmänt insett detta; och det är just därför, som man der försökt tillgodose de mindre universitetet med fullständiga lärarekrafter. Det är den konkurrens, som fått ega rum, hvilken lemnat ett så utmärkt resultat. I hög grad betecknande är, att man i det land, der man förut fört centralisationens talan, nem-

Angående
anslag till
en professur
i obstetrik
och
gynækologi
i Upsala.
(Forts.)

ligen Frankrike, der det förut egentligen endast fanns en fullständig medicinsk fakultet, nemligen den i Paris, och der man efter de stora nederlagen i kriget mot Tyskland kommit under fund med hvad vetenskap och bildning hafva för betydelse för ett folk, samt huru man, för att fortfarande vara ett kulturfolk, måste anstränga sig för att komma i nivå med sina besegrare, måst öfvergå till decentralisationen. De stora ansträngningar, man gjort för att höja, och de stora anslag, man lemnat till de medicinska vetenskaperna, hafva resulterat deri, att man, utom upprättandet af en hel mängd lägre skolor, försedd med fullständiga medicinska lärarkrafter högskolan i Nancy, Lyon och Bordeaux, och dessutom har man vidare utvecklat den gamla skolan i Montpellier.

Det skulle därför vara i hög grad ledsamt, om man skulle vilja principiellt fastställa, att man icke bör hafva mer än en enda läroanstalt i landet, som vore fullständigt försedd med lärarkrafter i de till medicinska fakulteten hörande hufvudämnen. Det vore i högsta grad olyckligt för den medicinska vetenskapen i Sverige, och jag vågar påstå, att det skäl, som anförts af reservanterna inom utskottet, nemligen om Sveriges begränsade tillgångar, som icke skulle tillåta att i detta fall tillgodose vetenskapens behof, icke är något fullgodt skäl. Ty, mine herrar, det fins ett land med långt mindre befolkning än Sverige, nemligen det tysktalande Schweiz, med 2 millioner människor, då vi hafva nära 5, som har tre medicinska högskolor — eller samma antal som vi — hvilka alla äro försedda med fullständiga lärarkrafter i de medicinska hufvudämnen, och hvilka allesammans hafva professioner just i det hufvudämne, som den kongl. propositionen gäller. Det synes mig således äfven från denna synpunkt ej motiveradt att slå in på den banan; och jag vill lägga till, att, skulle Andra Kammaren så göra, skulle den fråga den väg, som Riksdagen länge sedan beträdt, i det att den under de senare årtiondena skaffat landsortsuniversiteten den ena medicinska lärostolen efter den andra, t. ex. i oftalmiatrik, fysiologisk-kemi, histologi; och då kan frågan endast vara den, huru vida detta ämne, obstetrik och gynækologi, skulle vara mindre viktigt än de, som jag nu räknat upp. I mina ögon är det icke tvifvel om, att förlossningskonst och qvinnosjukdomar äro ämnen af den betydelse för läkarebildningen, att man svårigen kan ställa dem efter ögonsjukdomar, histologi och fysiologisk kemi. Och jag vågar framhålla, att alla läkareauktoriteter i utlandet länge sedan haft klart för sig den saken, att obstetrik och gynækologi för läkarebildningen äro hufvudämnen. Ty under det att det finnes särskilda representanter för dessa ämnen vid alla de 27 tysktalande universiteten, så finnas ordinarie professurer för histologi och oftalmiatrik på långt när ej vid alla.

Jag vågar därför hemställa till kammaren, att den ville, liksom utskottet föreslår, antaga den kongl. propositionen och bevilja anslag till inrättandet af en särskild profession i obstetrik och gynækologi vid universitetet i Upsala. Och jag gör det icke för att tala å Upsala universitets vägnar, utan emedan jag anser mig kunna tala å hela den svenska medicinska vetenskapens vägnar. Det är alldeles säkert, att det är konkurrensen emellan våra svenska medicinska

läroverk, som i högst väsentlig grad bidragit till att göra våra mediciner dugliga att mäta sig med utlandets, hvilket jag vill hoppas de äfven må kunna göra framdeles. Detta beror dock väsentligen på, om Riksdagen fortfarande likasom förut understöder denna konkurrens, något som jag för min del fortfarande hoppas, att den måtte göra.

*Angående
anslag till
en professor
i obstetrik
och
gynekologi
i Upsala.*

(Forts.)

Herr Lyttkens: Herr talman, mine herrar! Hvarför jag reserverat mig mot utskottets hemställan i denna fråga är icke för den skull, att jag icke anser det vara möjligt, att ifrågavarande läroämne kunde behöfva en egen lärare, utan därför, att jag icke vill gå in på inrättandet af den föreslagna professuren, så länge det finnes i Upsala så många dylika belättningar, som mycket väl kunna dragas in. Det finnes der så många professorer, att det icke är möjligt att alla kunna vara behöfliga. Så t. ex. har teologiska fakulteten 8 stycken. Icke måtte väl den kristna religionen vara så konstig, att det skall behöfvas 8 stycken professorer för att lära och föreläsa i detta ämne. Det är väl icke så nödvändigt, utan detta antal kunde mycket väl inskränkas till förmån för de ämnen, som fordra mera lärarekrafter. Jag vill gerna medgifva, att religionen bland läroämnena står främst, men att så många lärarekrafter, som nu vid Upsala universitet användas för att undervisa i densamma, äro behöfliga, kan jag deremot icke medgifva.

Attonde hufvudtiteln har i en hast tillväxt så, att den i tillväxtens hastighet täflar med den fjerde. Derfor har det varit vår åsigt, att man bör spara på vissa håll för att tillgodogöra behofvet på andra utan att öka budgeten. Om man på det sättet tillgodoser, såsom man bör, behofvet på andra områden, så kunna de naturvetenskapliga ämnena, som äro så viktiga, allt mer och mer växa till.

På grund häraf anhåller jag om bifall till reservanternas förslag och hoppas att, när frågan kommer fram en annan gång, hvilket den naturligtvis gör, den måtte komma under en sådan form, att förslaget kommer att leda till ett godt resultat.

Herr Boëthius: Herr talman, mine herrar! Efter det utmärkta och på teknisk kunskap, som jag icke besitter, grundade anförande, som här framställdes utaf representanten från stockholmsbänken, skulle jag möjligen icke behöfva uppträda, utan blott instämma deri. Men då jag har personlig känedom om förhållandena vid Upsala universitet, så har jag dock ansett mig böra yttra några ord i frågan.

Först vänder jag mig mot de ord, som fälles af herr Lyttkens, nemligen att den ifrågavarande platsen skulle kunna vinnas genom indragning af en annan profession, särskildt inom den teologiska fakulteten, som har det ofantligt stora antalet af 8 ordinarie och extra ordinarie professorer. Mine herrar! Den teologiska fakulteten är en hel fakultet, således icke ett läroämne i teologi, utan det är många läroämnena, som deri äro förenade, och skall man jemföra teologie professorernas antal med professorernas för andra vetenskaper, så skall man därför jemföra dem med antalet i andra fakulteter, och då visar det sig, att, när teologie professorerna äro 8, så finnes det inom den medicinska fakulteten redan nu 12 dylika platser; och jag

Angående
anslag till
en professor
i obstetrik
och
gynekologi
i Upsala.

(Forts.)

hemställer, om det skulle vara lämpligt att beröfva teologiens studium i vårt land all vetenskaplig karakter, hvilket skulle blifva följden, om man sammansloge detsamma till ett par ämnen, i hvilka undervisningen i sådant fall naturligtvis icke skulle blifva annat än en utvidgad katekesläsning.

Reservanterna hafva framställt hufvudsakligen två anmärkningsgar. Den ena är den, att då »redan två fasta lärareplatser äro inrättade till uppehållande af undervisningen i dessa läroämnen, föreställer sig utskottet, att genom lämplig fördelning af läroämnena äfven under för handen varande förhållanden undervisningen bör kunna på ett tillfredställande sätt uppehållas.» — Nå, huru förhåller det sig nu för närvarande? Det är, som redan är anmärkt, icke mindre än fyra läroämnen, fyra vetenskaper, som det är fråga om, nemligen kirurgi, förlösningskonst eller obstetrik, gynekologi eller läran om kvinnsjukdomar och oftalmiatrik eller läran om ögonsjukdomarne. För alla dessa ämnen finnes nu en ordinarie professor, som skall hafva dem alla under sin vård. Vidare finnes det en adjunkt, och hans undervisning är ordnad så, att han företrädesvis sysselsätter sig med ögonsjukdomarne, hvilket ämne är hans specialitet, men han egnar sig också åt kirurgi, så att han rycker in, om det behöfves. Det blir således den ordinarie professorn, som skall hafva alla dessa ämnen under sin vård. Efter hvad som nu anförts af professor Wallis om omöjligheten att på vetenskapens nuvarande ståndpunkt förena dessa vetenskaper, behöfver jag icke yttra mig vidlyftigt härom. Jag vill blott berätta en liten historia. Här om året reste en medicine professor från universitetet i Upsala till Tyskland och gjorde der bekantskap med en tysk medicine professor. Det blef tal om, hvilka representanter funnos vid Upsala universitet för kirurgi och obstetrik, och då den svenske professorn nämnde, att dessa ämnen voro sammanförda under samma professor, ville den tyske professorn icke tro, att något sådant var möjligt. Huru man än må söka anordna denna undervisning praktiskt, så kan det nu icke ske på annat sätt, än att den ordinarie professorn får stå för och sköta alltsammans, d. v. s. närmast kirurgi, obstetrik och gynekologi. Adjunkten, som är en äldre man och icke specialist i gynekologi, sköter sina ögonsjukdomar och kirurgi. Således är det omöjligt att nu ordna detta på annat sätt, och det blir icke bättre, då adjunkten upphöjes till extra ordinarie professor, ty då kommer hufvudvigten vid denna plats att läggas på oftalmologi, med skyldighet för den extra ordinarie professorn att tjena såsom reserv för kirurgi. Således blir det icke heller så möjligt att ordna detta på ett tillfredsställande sätt. Att denna undervisning behöfves i Upsala, torde icke heller kunna nekas. Det är icke så, att all undervisning i obstetrik bedrifves vid karolinska institutet, ehuru tyngdpunkten faller här på grund af den stora klinik, som finnes i Stockholm. Innan de medicinska studerandena öfvergå till den praktiska kursen, skola de nemligen genomgå en grundläggande kurs; den meddelas vid universitetet, och det torde blifva allt mer och mer erkändt, att vid en dylik grundläggande kurs behöfver läraren fullständigt beherska sitt ämne. Och det är icke nog härmed, utan sedan en medicine studerande genomgått den praktiska

kursen i Stockholm, kan han komma till Upsala och der taga licentiatexamen. För närvarande finnas omkring nittio medicine kandidater i Upsala, som ämna tentera i obstetrik för professorn i kirurgi, och om nu professorn i kirurgi icke kan, om han skall sköta sitt hufvudämne, följa med utvecklingen af obstetrikens vetenskap, finner han sig kanske till sist försatt i den obehagliga ställningen att icke stå ens i nivå med de lärjungar, som han skall pröfva och hvilka i hufvudstaden fått sin utbildning för professorer, som äro de yppersta specialister. Kan detta vara lämpligt och rimligt? Dessutom kunna dessa medicine kandidater, som skola taga sin licentiatexamen i Upsala, behöfva uppfriska sina studier, och då hållas här inga föreläsningar i ämnet. Emellertid finnes äfven i Upsala en klinik. Den är visserligen icke en statsinstitution, utan är inrättad af staden och landstinget, men det gifves således der ändock möjlighet för en praktisk handledning, i fall man blott hade lärarekrafter. Nu kan man möjligen få höra den invändningen, att Lunds universitet i detta hänseende befinner sig i samma belägenhet som Upsala. Det är också mycket möjligt, att Lund en gång kommer att göra likartade anspråk gällande, men jag vågar dock påstå, att Lund för närvarande åtnjuter en något bättre ställning än Upsala. Det finnes nemligen, såsom bekant, tre anstalter i landet för utbildning af barumorskor, nemligen i Stockholm, Göteborg och Lund. Vid dessa meddelas naturligtvis en speciel undervisning i obstetrik, och sålunda finnes i Lund en specialist i ämnet — med professors heder och värdighet — om också icke tillhörande universitetet, och han har till sitt förfogande en klinik, som skall vara en perla i sitt slag; de medicine studerande hafva alltså der tillfälle till en verklig och ändamålsenlig undervisning i ämnet.

Den andra anmärkningen är, att utskottet icke anser det nödvändigt att i ett land med Sveriges begränsade ekonomiska tillgångar, der högre medicinsk undervisning meddelas vid icke mindre än tre olika läroanstalter, samtliga dessa anstalter skola komma i åtnjutande af *hela* det mått af lärarekrafter, som med hänsyn till vetenskapens utveckling må kunna vara önskvärdt, hvarför utskottet äfven af detta skäl afstyrker framställningen. Mine herrar! Vill man hafva en föreställning om hela det mått af lärarekrafter, som erfordras för inrättande af en anstalt efter vetenskapens nuvarande höjdpunkt, då må man gå till karolinska institutet. Der finnas två professorer i kirurgi, en ordinarie och en extra ordinarie, två professorer i obstetrik, en ordinarie och en extra ordinarie, samt en extra ordinarie professor i ögonsjukdomar, således fem, medan vi för närvarande i Upsala hafva endast en professor och en adjunkt, och nu vore det meningen att få en professor till; således är det icke fråga om att utrusta Upsala universitet så att det blir en första klassens medicinsk anstalt, utan blott sätta det i stånd att nödtorftligen fylla sin uppgift på detta område. Reservanterna tyckas emellertid anse det olämpligt, att vi hafva tre medicinska anstalter, men orsaken, hvarför vi det hafva, är först den, att våra statsuniversitet skola vara verkliga *universitates scientiarum*, d. v. s. representera alla de

Angående
anslag till
en professor
i obstetrik
och
gynecologi
i Upsala.
(Forts.)

Angående
anslag till
en professur
i obstetrik
och
gynnekologi
i Upsala.

(Forts.)

stora hufvudgrupperna af mensklig vetenskap, på det att dessa må kunna ömsesidigt inverka lifvande och befruktande på hvarandra.

Den andra orsaken, hvarför den medicinska vetenskapen behöfver vara representerad vid landsortsuniversiteten, är, att den täflan med centralanstalten i Stockholm må möjliggöras, hvars betydelse talaren på stockholmsbänken nyss på ett så utmärkt sätt framhållit, och må man betänka, att det ämne, som det nu är fråga om att genom möjliggörandet af en sådan täflan bringa till allt högre utveckling i vårt land, det är en af de mest beaktansvärda bland de vetenskaper, som hafva till uppgift att bringa hjälp åt den lidande menskligheten. Men för att en sådan täflan skall vara möjlig, fordras i någon mån samma vapen. För närvarande är emellertid förhållandet mellan Upsala och Stockholm inom detta område sådant, som om två personer skulle fäkta emot hvarandra och den ene hade en floret och den andre en värja. Under sådana förhållanden kan man ej tala om en täflan, och sålunda uteblifva här de lifgivande och helsosamma verkningar af en sådan, hvilka äro så önskliga. På grund af hvad jag nu anfört ber jag att till kammarens synnerliga behjertande få anbefalla den framställning, som här föreligger och till hvilken jag yrkar bifall.

Herr Olof Jonsson i Hof. Det är naturligtvis icke så alldeles lätt för reservanterna att här bryta en lans med dessa värde fackmän, som så tappert kämpa för att genomdrifva sin mening, och det kan icke komma i fråga att möta dem på deras egen mark, utan endast att fästa sig vid ett och annat uttryck af dem. för att se, om deras argument för öfrigt verkligen hålla streck. Jag börjar då med den siste talarens påstående, att det vore af synnerligt intresse, om våra universitet hade alla möjliga ämnen representerade, emedan dessa ämnen mycket befruktande inverka på hvarandra. Jag skulle vilja hemställa till honom, på hvilket sätt han kan bevisa, att teologien har en befruktande inverkan på medicinen. Kan han svara på det, är jag belåten, men annars tror jag icke, att han kan stå för sin sats.

Det hufvudsakliga argument, som man mot reservanternas hemställan använt, är det, att konkurrens är af sådan vigt och betydelse, så att, äfven om man icke kan bevisa, att dessa platser, som äro i fråga att tillsätta vid Upsala universitet, i och för sig äro nödvändiga, de dock äro nödvändiga, för att det skall kunna blifva en fullständig täflan mellan universitetet der och karolinska institutet i Stockholm. Det kan ju hända, att i ett och annat fall påståendet har sin goda grund, att konkurrens är nyttig, och att, om den icke funnes, intresset för de ämnen, som äro i fråga, skulle kunna försvagas. Men jag vågar också sätta i fråga, huru vida icke det äfven finnes andra saker, som äro af afgörande betydelse för denna konkurrens, än det att hafva fullständiga lärarekrafter i de olika facken på alla dessa ställen. Det förefaller mig äfven, som om antalet studerande skulle hafva sin stora betydelse och att i det hänseendet större anstalter fordra flera lärare, och att det är mera af vigt att hvarje fack der är fullständigt representeradt, än vid anstalter, der antalet studerande är mindre. Jag vågar tro, att den omständigheten, att en anstalt har mindre

antal lärjungar, eger ungefär lika stor betydelse för läroverket sjelft som en konkurrens med ett annat läroverk, och så vidt jag vet, hafva vi en mycket större mängd lärjungar vid karolinska institutet än vid medicinska fakulteten i Upsala. Jag tror därför, att det icke är så nödvändigt att hafva denna konkurrens, som framkallas genom fullständiga lärarekrafter i hvarje fack på hvarje plats. Man kan reda sig ändå. I afseende på konkurrensen bör man äfven fästa sig vid, om de kliniker, som stå i samband med anstalten, äro i tillfälle att framvisa alla möjliga sjukdomsfall i tillräckligt stort antal för just den undervisning, som afses, och då föreställer jag mig äfven, att tillgångarna vid karolinska institutet af alla de sjukdomar, som man behöfver demonstrera, äro stora i jämförelse med dem, som kunna förekomma i Upsala. Det synes mig därför, att äfven om man håller på, att det skall finnas konkurrens, måste herrarne väl ändå medgifva, att karolinska institutet bör i första rummet vara försedt med alla möjliga lärare i sina fack, och att landsortsuniversiteten icke kunna pretendera att blifva likställda med hufvudstadsanstalten i detta fall.

*Angående
anslag till
en professor
i obstetrik
och
gynekologi
i Upsala.
(Forts.)*

Hvad den förste talaren nämnde om, att Frankrike efter sina olyckor 1870 nödgades frångå centralisationsidén och i stället decentralisera sina medicinska läroanstalter, må vara riktigt, men jag vill fästa uppmärksamheten derpå, att Frankrike med sina 40 millioner invånare förut icke hade mer än ett fullständigt medicinskt läroverk, och att vi icke få jämföra oss med Frankrike, då vi hafva tre anstalter på en befolkning af mindre än 5 millioner. Det är därför icke att undra på, att Frankrike funnit lämpligt att decentralisera sina anstalter mer än förut. Detta behöfver emellertid icke inverka på bedömandet af hvad vi här hafva att göra.

Äfven en annan omständighet får man icke underkänna, när man så starkt framhåller vigten af denna konkurrens, och det är den, att huru än herrarne behaga tillsätta professor i det ena eller andra ämnet både vid universiteten i Upsala och Lund samt vid karolinska institutet, så kan det dock inträffa, att man icke lyckas tillsätta dessa platser med lika skickliga personer på alla ställen, och deraf blir följdén, att de studerande strömma till det läroverk, som har den skickligaste läraren, och de andra läroverken få stå tomma i trots deraf att de hafva sin profession i samma ämne. Denna omständighet har äfven sin betydelse vid bedömande af föreliggande fråga. Man måste för öfrigt med en viss grad af försigtighet och betänksamhet motsäga de uppgifter och de skäl, som i dessa propositioner äro anförda till stöd för de framställningar, som deri äro gjorda. Ty om man går till nästa punkt i detta betänkande, finner man, att Kongl. Maj:t der begärt anslag för en annan inrättning, deri ingå anslag till en amanuens och till förbättring af en vaktmästares aflöning. Men dermed hänger så i hop, när det kommer till kritan, att de ifrågavarande personerna, amanuensen och vaktmästaren, icke kunna tienstgöra förr, än den institution, för hvars ändamål anslag här begärts, blifvit satt i tillfälle att först anordna sina lokaler och anskaffa instrument. För detta ändamål har Kongl. Maj:t emellertid begärt en så liten del af det behöfliga anslaget härtill, att det

Angående
anslag till
en professur
i obstetrik
och
gynekologi
i Upsala.
(Forts)

alldeles icke kan ledå till det ifrågavarande målet. — Således har man exempel derpå, att här begärts anslag för ett ändamål, som icke gerna kan ifrågakomma att fylla förr än 1893. Under sådana omständigheter få herrarne förlåta mig, att jag äfven i andra fall hyser ett visst misstroende mot det berättigade uti hvad som här begärts. Jag tror därför och likaså på grund af hvad som förut anförts, att vi kunna hålla på vår mening, att det icke är nödigt att bevilja anslag till den föreslagna nya professionen i gynekologi och obstetrik vid Upsala universitet, synnerligast som i alla fall den adjuktsbefattning, som för närvarande finnes i dessa ämnen, skall ombildas till en extra ordinarie professorstjenst, och då får ju universitetet två lärare för dessa fyra ämnen, kirurgi, oftalmiatrik, gynekologi och obstetrik. Dessa ämnen måtte väl kunna fördelas emellan de tvenne lärarne sins emellan, så att undervisningen deri kan blifva tillfredsställande.

Herr talman! Jag tager mig friheten yrka bifall till reservationen.

Herr Lovén: Jag är i allt väsentligt förekommen af herr Wallis. För mig skulle det vara ytterst bedröfligt, om kammaren afslog utskottets hemställan.

En talare på hallandsbänken yttrade, att det vore fara värdt, att den åttonde hufvudtiteln skulle växa ut så, att den nästan skulle i det fallet komma att täfla med den fjerde. Ja, det må så vara, men i fråga om de kostnader, som den medicinska undervisningen kräfvär, tror jag likväl man måste medgifva, att de ändamål, för hvilka man skall utgifva dessa penningemedel, i de båda fallen äro bra olika hvarandra. I ena fallet gifver man nemligen ut penningar för att kunna slå i hjel hvarandra, men i det andra för att spara människolif. Och af alla de olika grenarne af den medicinska vetenskapens tillämpning, hvilka täfla med hvarandra i detta hänseende, tror jag, att man nästan kan sätta det nu ifrågavarande ämnet bland de allra förnämsta. Jag vill, såsom bevis på huru viktigt detta ämne är, påminna herrarne om hvad som förr var mycket vanligt, nemligen att icke blott uti de anstalter, som kallas för barnbördshus, barnsängsfebern rasade så, att vissa tider största delen af de qvinnor, som der intogos, dogo, lemnande efter sig barn utan stöd, utan äfven derom att denna feber förr grasserade inom enskilda familjer så ytterst svårt, att mångfaldiga mödrar rycktes deri bort från sin familj och sina barn. Vi hafva nu dess bättre i detta fall kommit på en helt annan ståndpunkt. Ty man kan nu säga, att det är en skam, om en barnsängsfeber tillåtes uppträda, och den bör nu heller icke komma i fråga. Om så emellertid sker, häntyder detta derpå, att en försummelse i ett eller annat hänseende egt rum. — Jag nämner detta såsom exempel på hvad den medicinska forskningen på detta område uträttat, och herrarne kunna sjelfva räkna ut hvad det betyder, om mödrars lif kunna sparas, då de gifva lif åt sina barn. Detsamma gäller äfven, om också icke i samma utsträckning, om gynekologien, framför allt om den operativa gynekologien, hvilken vetenskap så utvecklats på sista tiden, att de operativa ingreppen till människors botande

och till lindring af deras smärtor nått sådan fulländning, att operationer, som förr ansågos absolut lifsfarliga, nu dagligdags göras med de mest lysande resultat. Jag nämner detta såsom exempel på, huru viktigt det är, att våra läkare blifva på ett fullt tillfredsställande sätt undervisade och kunnige i detta ämne. — Man har nu äfven sagt, att det är nog med att karolinska institutet är försedt med tillräckliga krafter i detta hänseende. Jag tillåter mig att i detta fall vara af en annan mening, och det af flera skäl. Då staten fordrar af de medicinska fakulteterna, att de, såsom den förste talaren nämnde, skola meddela undervisning, må vara tills vidare propedeutisk, å kliniken, der alla de undersökningsmetoder, som för närvarande äro så ofantligt viktiga, särskildt på detta område skola inläras åtminstone till en viss del och på ett grundläggande sätt, och man tillika fordrar, såsom en annan talare antydde, af dessa fakulteter, att de skola examinera i dessa ämnen, samt då fara är, att, i fall examinatorn icke är vuxen sitt kall, det läroverk, der denne examinator fungerar, sjunker i aktning, så att den examen, som der afläggas, icke får samma värde som den, hvilken aflagts vid ett annat läroverk, då synes mig, att det också är statens pligt att utrusta det förra läroverket med tillräckliga lärarekrafter, för att det må kunna motsvara billiga anspråk.

Det har här talats mycket om centralisation och decentralisation af lärarekrafterna och särskildt om bemödandet att fördela arbetet inom vissa områden på flera särskilda platser. Detta senare är kanske på intet område inom medicinska undervisningen så viktigt som just här. Det är visserligen sant, att för närvarande praktisk klinisk undervisning, sådan den förekommer vid karolinska institutet, icke egentligen meddelas eller ens kan meddelas vid de båda andra medicinska fakulteterna. Men jag måste säga — och jag tror, att denna åsigt delas utaf åtminstone medlemmarne vid det läroverk här i Stockholm, som jag förr hade äran tillhöra — att det skulle vara en välsignelse, om en sådan praktisk undervisning, som här användes, äfven kunde genomföras vid andra dylika läroverk. Förhållandet är nemligen, att det är alldeles omöjligt att i en sådan bransch som den ifrågavarande kunna lemna undervisning åt ett obegränsadt antal lärjungar på en gång. Från den tid, jag hade äran vara inspektor vid karolinska institutet, minnes jag, huru som man efter mycket prutande med föreståndaren för den obstetriska anstalten lyckades få antalet af de på en gång tjänstgörande kandidaterna upp till aderton — de äro skyldiga att tjänstgöra fyra månader på den obstetriska kliniken — och detta skedde på enträgen begäran från studenterna sjelfva. — Herrarne kunna förstå, att det var en massa studenter, som fick i tur stå och vänta på de andra, hvarigenom deras kurs naturligtvis förlängdes. Nu lärer man sträckt sig så långt, att man kommit upp till 25, men efter de upplysningar, jag erhållit, skulle det vara omöjligt att kunna tänka sig att ytterligare utsträcka detta antal vidare. Det stundar därför utan alla tveivel en tid, då det blifver nödigt att tillse, det sådan praktisk tjänstgöring ordnas äfven på annat håll. Då kan det också vara godt att hafva förberedt detta genom att hafva skaffat sig en specialist i denna

*Angående
anslag till
en professor
i obstetrik
och
gynecologi
i Upsala.
(Forts.)*

Angående
anslag till
en professur
i obstetrik
och
gynekologi
i Upsala
(Forts.)

bransch inom den medicinska fakulteten i Upsala. — Det nämndes att universitetet der hade två lärare i de ifrågakvarande ämnena, en professor i kirurgi och hans adjunkt, och man sade tillika, att det sannolikt skulle vara tillräckligt, om, då dennes adjunktur framdeles förändrades till extra ordinarie professur med oftalmiatrik såsom hufvudämne, han skötte, så vidt jag förstod, jemte undervisningen i oftalmiatrik äfven den i gynekologi och obstetrik. Mine herrar! Så långt sträcker sig icke en enda persons förmåga. Dessa båda grenar af medicinen äro så olika hvarandra som någonting kan vara. Det är lika omöjligt att kunna tänka sig en sammankoppling af dessa olika ämnen, som det är omöjligt att tänka sig en sammankoppling af den egentliga kirurgien med dess specialiteter, gynekologi och obstetrik.

På grund af hvad jag nu sagt — jag behöfver icke vara lång i mitt anförande, ty de föregående talarne hafva redan anført tillräckliga skäl för den sak, jag nu velat försvara — hemställer jag, att kammaren måtte bifalla utskottets hemställan i den föreliggande punkten.

HäruTI instämde herr friherre *Nordenskiöld*.

Herr Boëthius: En talare på helsingebänken anmärkte emot mitt påstående, att det skulle vara nyttigt för våra universitet att hafva alla de stora grupperna af menskligt vetande representerade, att teologien och medicinen icke kunna hafva något befruktande inflytande på hvarandra. Men, mine herrar, äfven om så vore, så bestå universiteten icke blott af de teologiska och medicinska fakulteterna, utan äfven af de filosofiska och juridiska. Jag tror, att det verkligen är af stor betydelse för den teologiska forskningen att mottaga befruktande inflytande från den filosofiska — ty annars vore vi snart inne på det rena prestseminariet — och likaså att det är af vigt för den medicinska fakulteten att både kunna gifva åt och få inflytande från den naturvetenskapliga sektionen inom filosofiska fakulteten.

Den nämnde talaren tycktes hafva uppfattat yttrandena om vigten af konkurrens högskolorna emellan på sådant sätt, att man ville hafva en konkurrerande undervisning, äfven om en sådan undervisning icke i och för sig behöfdes. Det har aldrig varit min mening, utan jag har sökt bevisa, att undervisningen i dessa ämnen behöfdes i sakens eget intresse vid Upsala universitet. Såsom skäl häremot har han emellertid anført, att det största antal lärjungar i medicin finnes vid karolinska institutet, men härmed bevisar han i sjelfva verket intet, ty till detta läroverk skola alla medicine studerande komma från de andra universiteten för att genomgå de praktiska kurserna. Det är därför icke fullt rättvist att jemföra hela summan af de studerande vid karolinska institutet med de medicine studerande vid Upsala universitet. Att det i sjelfva verket icke är så få dylika lärjungar vid detta universitet framgår för öfrigt deraf, att för närvarande der finnas omkring 90 medicine kandidater, som skola taga licentiatexamen. Det har heller icke varit min mening, såsom den nämnde talaren tycktes vilja påbörda mig, att landsortsuniversi-

teten skulle blifva lika utrustade som karolinska institutet. Jag erkänner villigt, att detta behöfver hafva större lärarekrafter just därför, att det är en specialskola par préférence och äfven har mycket större materiel att arbeta med. Men, såsom jag nämnde, har också detta institut fem lärare i de ämnen, uti hvilka Upsala universitet endast har en professor och en adjunkt.

Vidare anförde samme talare såsom ett bevis mot nyttan af konkurrensen, att man kunde få en dålig lärare i dessa ämnen på den ena eller andra platsen. Detta måtte väl just utgöra bevis för behöfligheten af flere lärareplatser, ty finnas sådana, då kunna de studerande söka sig från den för tillfället sämre lottade högskolan till den, som arbetar under gynsamma förhållanden. Det är just detta, som är en af konkurrensens nyttiga följder.

Herr talman! Jag har ingenting vidare att tillägga.

Herr Lyttkens: Herr talman, mine herrar! Här har ofta klagats öfver den dåliga beskaffenheten af denna sal: att den är så trång och olämplig, har dålig luftvexling o. s. v. Men dess största fel är dock, att den är så otillfredsställande i akustiskt hänseende, så att vi ibland icke kunna höra hvarandra. Då jag för min del yrkade på, att en eller två professioner vid den teologiska fakulteten i Upsala skulle indragas, så sade den värde professorn, som efter mig hade ordet, att jag yrkat, att teologie professorernas antal skulle *ned sättas till* en eller två. Detta gör ju en ofantlig skilnad i påstående, om man säger: här skall indragas en eller två, eller om man säger: här behöfs icke mer än en eller två. Jag är fullt öfvertygad, att de flesta skola erkänna det riktiga i mitt påstående, att den teologiska fakulteten i Upsala kan vara fullt tillgodosedd med sex professorer. Den teologiska vetenskapen är icke någon sådan, som går framåt. Den håller sig vid det gamla, vid sina gifna trosformer, och har icke dessa oupphörliga forskningar, som naturvetenskaperna ha. Derfor sade jag också — tvärt emot hvad den talare, som näst förut hade ordet, tycktes vilja antyda — att de naturvetenskapliga fakulteterna behöfva flera lärarekrafter: Naturvetenskaperna behöfva allt fler och fler sådana, ty der utvecklas allt flera och flera ämnen, som behöfva sina män. Men jag påstår ock, att detta anslag på hufvudtiteln skulle kunna hållas inom ett begränsadt område, om man droge in, der öfverflöd finnes. Jag vill nu icke inlåta mig på någon argumentation för att visa obehöfligheten af så många teologie professorer, ty jag skulle då kanske komma att hänföras till hedningarne. Jag vet ju, att hvarje angrepp på det teologiska studiet eller på något, som rör presterna, räknas som en återgång till hedendomen. Men det oaktadt kan jag icke underlåta att säga, att det är nödvändigt att vi begränsa våra utgifter till det, som verkligen är nödigt, och icke hålla åtta professorer i teologi, då naturvetenskaperna fördrå allt flere och flere lärarekrafter på sitt område. Det är väl sant, som här nämndes nyss, att med ett sådant anslag som detta afses att skydda människolin, under det att utgifterna på fjerde hufvudtiteln gå ut på att kunna slå i hjel människor. Ja visserligen, men med fjerde hufvudtitelns anslag afses

*Angående
anslag till
en professor
i obstetrik
och
gynækologi
i Upsala.*

(Forts.)

Angående ock att försvara fosterlandet, och, mine herrar, det är väl detta som anslag till är hufvudsaken och icke att slå i hjel folk.

Jag vet mycket väl, att detta anslag i voteringen skall gå igenom, men jag har ändock trott, att i denna kammare borde uttalas ett ord i den riktning jag antydt, ett ord som kan växa upp till verklighet, nemligen att vi kunna inskränka våra utgifter för en del saker, för att tillgodose det, som är mera nödvändigt.

Jag yrkar bifall till reservanternas förslag.

Herr Sven Nilsson: Herr talman! De af kammarens ledamöter, som förordat bifall till Kongl. Maj:ts proposition i denna del, ha icke blott uttalat sitt beklagande, utan man har också fått höra ett sådant uttryck, som att det skulle vara rent af »bedräfligt», om icke detta anslag skulle bifallas. Det är dock något hårdt att höra sådant tal till en kammare, som städe visat sig synnerligen beredvillig, när fråga varit om anslag för vetenskapliga ändamål; och jag hade knappt väntat, att man skulle nyttja så starka uttryck mot försvaret af en sak, den man dock måste inse vara rättvis.

Särskildt i afseende på den nu föreliggande frågan vill jag vädja till herrarne, om icke Riksdagen beviljat mycket stora anslag för läkarevetenskapen. Då karolinska institutet här i Stockholm inrättades, hvilket fordrade så oerhördt stora summor, hade väl ingen väntat, att man på samma gång skulle vilja utveckla de båda öfriga medicinska läroanstalterna så storartadt och så fullständigt som här blifvit ifrågasatt. Man hade icke väntat detta, och jag hade för min del trott, att när man har en fullständig anstalt sådan som den, som finnes här i Stockholm, man skulle kunna vända sig dit, om det blefve för trångt i de andra. Det är nu så, att när studenterna, som uppfostras till läkare, använt någon tid här i Stockholm, så skiekas de dels till Upsala och dels till Lund, likasom ett motsatt förhållande äfven eger rum. Jag frågar nu: hvad skola de studerande, som uppfostras här, göra i Upsala eller Lund? Kunna icke de fortsätta sina studier här i Stockholm, der de ha åskådningsmateriel för praktisk undervisning, hvilket icke är fallet i Upsala, eller åtminstone långt ifrån i den utsträckning, som är nödig för att de skola få den första utbildningen i sitt ämne.

Jag vågar påstå, och flera läkare — och mycket framstående sådana — dela reservanternas uppfattning derom, att den nu ifrågavarande professionen icke är behöflig; och då har man också ett ganska starkt stöd för åsigten, att man icke bör bevilja detta anslag.

Nu talar man om vigten af konkurrens mellan de olika läroanstalterna. Men hvad är väl slutföljden af denna uppfattning? Jo, att man måste inrätta nya universitet för hvarje vetenskapligt ämne, ty fordras ytterligare konkurrens för läkareutbildningen, så lär det väl fordras så för utbildningen i hvarje annan vetenskap. Men skall man fortsätta på det viset, får man väl bygga upp det ena nya universitetet efter det andra, och i så fall slutar man aldrig. Den åsigten håller ju icke streck. Om konkurrens är behöflig, så bör den i främsta rummet ske med utlandet. Och då man talar om, att det fins andra länder, der man försökt att decen-

tralisera i detta fall, så är ju det visserligen sant. men man bör komma i håg, att dessa länder äro rika och stora och ha många gånger större folkmängd än vårt, och därför är det icke underligt, om man *der* gör sådana försök. Men å andra sidan fins det också många stora länder, der man nöjer sig med ett enda universitet, och då kunde det väl vara tillräckligt äfven hos oss. Då karolinska institutets inrättande blef beslutadt af Riksdagen, hade jag trott, att man skulle kunna indraga de båda öfriga medicinska fakulteterna, hvilket äfven på den tiden bebådades, och på det viset få en enda fullständig läroanstalt. Det är också dit jag vill komma, och anser därför, att vi i detta fall icke behöfva göra något för vidare utveckling af de medicinska fakulteterna i Upsala och Lund.

Jag kan således icke utaf hvad som förekommit finna anledning att frångå mitt yrkande, och jag vill fritaga mig från den beskyllning, att jag icke skulle vilja understödja vetenskapen därför, att jag i denna fråga yrkat afslag; ty jag har nog många gånger i denna kammare visat, att jag velat vara med om att bevilja anslag åt vetenskapliga institutioner, der de varit af behöfvet påkallade. Så kommer jag äfven att göra vid denna riksdag.

Herr Winkrans: Jag skall icke mycket förlänga diskussionen. Jag är icke sakkunnig i denna fråga. Men jag får beklaga, att den siste ärade talaren kände sig å utskottets och kammarens vägnar förnärad öfver, att de personer här i kammaren, som företrädesvis representera vetenskaperna, så varmt yttrat sig för, att de här ifrågasvarande medicinska vetenskaperna måtte erhålla tillräckligt många representanter vid våra läroanstalter. Det är just en fördel, att vi här i kammaren hafva representanter från olika håll, för olika folkklasser och skilda yrken, ty derigenom kunna frågorna skärskådas från alla synpunkter och vinna en allsidig behandling. För min del är jag mycket tacksam för de goda upplysningar, som de båda sakkunnige på stockholmsbänken i denna fråga ha lemnat, och jag tror, att här ifrågasvarande båda vetenskaper, som verkat så välgörande för det qvinliga släktet och räddat hundratals, kanske tusentals ifrån att gå under, så att de i stället kunnat bli till välsignelse för sina familjer och för samhället, göra fosterlandet så stor nytta, att de kostnader, som för dem utläggas, blifva väl återgåldade. Det är nu sagdt, att vi ha tre medicinska läroverk, och att det vore att frukta för, att man skulle komma fram med anspråk på att få dem alla lika väl besatta i afseende å lärarekrafter. Men detta har, så vidt jag hört, ingen begärt. Karolinska institutet har icke mindre än 21 professorer; den medicinska fakulteten i Upsala, hvarest den nu ifrågasatta nya professionen skulle inrättas, deremot icke mer än 12. Och det är alls icke meningen, att det skall bli konkurrens i *alla* ämnen. Ty det fins ju åtskilliga sådana, såsom bakteriologi och syfidologi m. fl., i hvilka undervisning icke meddelas annat än just vid karolinska institutet, så att de lärjungar, som vilja närmare intränga i dessa ämnen, måste vara vid detta institut. Tänker man nu på, att icke mindre än fyra ämnen — kirurgi, oftalmiatrik, gynekologi och obstetrik — sedan år 1860 vid Upsala universitet representerats af endast

Angående
anslag till
en professur
i obstetrik
och
gynekologi
i Upsala.
(Forts.)

Angående
anslag till
en professur
i obstetrik
och
gynekologi
i Upsala.
(Forts.)

en professor och en adjunkt, och att, såsom hvar och en vet, dessa ämnen på de sista trettio åren utvecklats sig utomordentligt starkt, så är det alldeles klart, att der behöfvas flere lärarekrafter. En man kan icke som lärare stå på vetenskapens höjd, om han skall sysselsätta sig med alla dessa ämnen, han måste då sjunka ned, hans undervisning blir anspråkslös och tarflig, och den lärjunge, som af honom fått sin utbildning, kommer icke att åt fosterlandet återgälda hvad denna utbildning kostat. Jag tror därför, att sådana frågor som denna måste ses något praktiskt, så att man tillser, huru vida de utlagda kostnaderna verkligen kunna återgäldas. — Nu är det också upplyst, att det för närvarande fins nära 90 medicine kandidater i Upsala, som der skola aflägga medicine licentiat-examen. Nekar man dem att der få sin grundläggande utbildning i dessa ämnen, så få de gå till karolinska institutet. Ja, visserligen, men då blir naturligtvis följden, att antalet lärare der måste ökas.

Jag vill icke förlänga diskussionen. Men då en talare beklagade, att åttonde hufvudtiteln vuxit så mycket, så vill jag be herrarne vara goda att kasta en blick på sid. 101, 102 och följande i utskottsberäkningen. De innehålla så många poster, att det skulle upptaga 15—20 minuter att läsa upp dem. Jag skall icke göra detta, men der kan man emellertid se, hur det kommer sig, att åttonde hufvudtiteln vuxit så mycket. Det vetenskapliga lifvet står icke stilla, utan går ständigt framåt. Derfor bli ock kostnaderna alltjemt större.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Lovén: Jag skall endast be att få besvara med ett par ord hvad talaren på kristianstadsbänken yttrade. Han tog anstöt af att jag begagnade ordet »bedröfligt». Men så vidt jag minnes, sade jag blott, att det för mig vore bedröfligt, d. v. s. att jag vore bedröfvad, om Andra Kammaren skulle afslå denna Kongl. Maj:ts proposition. Och dervid står jag.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Wennerberg: Hvad jag ville ha sagdt i denna punkt är redan sagdt och bättre och med större sakkunskap sagdt än jag skulle hafva kunnat göra det. Jag anser mig icke nu behöfva påpeka för denna kammare något annat, än att detta är det enda bland de många nya önskemål Upsala universitet framställt — bland hvilka jag ansett mig böra utgallra de flesta — hvilket framkommit till Riksdagen. På grund af de råd, jag erhållit från sakkunnige vid Upsala universitet, har jag funnit, att detta företrädesvis bort främjas. Det förhåller sig nemligen så, att den medicinska fakulteten, som vid karolinska institutet nått den största utvecklingen, der erhållit medel äfven till sådana professioner, som icke direkt äro af den största betydelsen för undervisningen. Det finnes nemligen sådana, hvilka äro goda att ha, men som likväl icke nödvändigt behöfvas vid mer än en undervisningsanstalt. Det finnes återigen andra af beskaffenhet att hela undervisningen skulle förfelas, derest icke några lärare i dem finnes. Dit hör just denna professur. Med den utveckling kirurgien har tagit och med den större insigt i barnförlossningskonsten och alla till obstetrike hörande biämnen,

som numera vunnits, går det verkligen icke an att låta ett universitet med en hel medicinsk fakultet vara så klen utrustad, som den i Upsala för närvarande är. — Det finnes fem professorer uti de ifrågasvarande ämnena vid karolinska institutet och två i Lund, och, såsom ganska riktigt förut är nämndt, derjemte en klinisk anstalt af ganska stor betydelse. I Upsala finnes det icke mer än en professur i kirurgi. Den är nu vakant. Skall denna professur fortfarande öfvertaga alla dessa viktiga ämnen: kirurgi, oftalmiatrik, gynecologi och obstetrik, måste dess innehafvare blifva stäld i valet mellan att välja ett och låta de andra fara eller ock att försöka sig på alla och blifva en klen lärare. Det är därför Kongl. Maj:t hemställt, att Riksdagen ville bevilja detta anslag. Professuren i fråga är af beskaffenhet att vara en af dem, som, om undervisning deri sker, är af det största gagn för den lidande menskligheten.

*Angående
anslag till
en professur
i obstetrik
och
gynecologi
i Upsala.
(Forts.)*

Jag förmodar, att denua kammares medlemmar skola finna, att hvad som är anfördt af de sakkunnige väl tål att tänka på. Och jag hoppas, att en ganska stor del af kammaren skall finna i sin ordning att gifva sitt bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Härmed var öfverläggningen slutad. I enlighet med de gjorda yrkandena gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag derå; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef emellertid begärd och försiggick enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsproposition.

Den, som afslår statsutskottets hemställan i 1:sta punkten af dess utlåtande n:o 9,

röstar Ja;

Den, det ej vill,

röstar Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets nämnda hemställan.

Omröstningen utföll med 119 ja mot 65 nej; varande alltså utskottets hemställan af kammaren afslagen.

Punkten 2.

Bifölls.

Punkten 3.

Kongl. Maj:t hade föreslagit, att Riksdagen måtte till afönande af en assistent vid den patologiska institutionen vid universitetet i Lund bevilja ett årligt anslag af 1,500 kronor.

*Angående
anslag till en
assistent vid
patologiska
institutionen
i Lund.*

Angående anslag till en assistent vid patologiska institutionen i Lund. Under förevarande punkt hemställde i anledning häraf utskottet: att Riksdagen måtte för arbetets uppehållande vid patologiska institutet vid universitetet i Lund på extra stat för år 1892 anvisa ett anslag af 500 kronor.

(Forts.)

I fråga härom anförde:

Herr Bilow: Jag skall be, att kammaren ville uppmärksamma en liten begäran, som jag har att framställa vid denna punkt. Det gäller ett så obetydligt anslag, att det ju är möjligt att kammaren skulle kunna bifalla min hemställan. Här är af regeringen begärdt anslag till en assistent vid patologiska institutionen i Lund med en aflöning af 1,500 kronor. Men utskottet har endast tillstyrkt ett anslag af 500 kronor. Med detta anslag kan emellertid endast en amanuens anställas, icke en person, som är användbar såsom assistent vid denna institution. Vid detta institut bedrivs studierna i bakteriologi i ganska stor utsträckning och med institutet har också verksamheten vid de nya sjukvårdsanstalterna i Lund blifvit förenad. Der ha vi Lunds hospital och asyl för sinnessjuka, och de utgöra för närvarande den största sjukvårdsanstalt i hela Sverige. Asylet är nyligen öppnadt med 680 platser och hospitalet har 354 platser; det gör 1,034 tillsammans. Alla dessa människor vårdas till stor del af lärarne vid patologiska institutionen i Lund. Skulle icke regeringens begäran bifallas, går man förlustig ett stort undervisningsmaterial; och genom att gifva anstalten en amanuens med 500 kronors lön vinnes ingenting. Ty institutionen behöfver en medicine licentiat; och kan icke Riksdagen bifalla det anslag af 1,500 kronor, som begärts, är det icke synnerligen stor nytta med att institutet får 500 kronor.

Jag hemställer därför till kammaren att den ville, då anslagen till Lunds universitet, som begärts, äro så obetydliga och till Upsala så betydliga, bifalla det af Kongl. Maj:t begärda anslaget af 1,500 kronor i stället för det af utskottet föreslagna beloppet 500 kronor.

Herr Wallis: Jag skall icke läge upptaga kammarens tid i denna fråga, då den redan i Första Kammaren blifvit afgjord i enlighet med utskottets hemställan och således någon utsigt väl icke finnes för erhållandet af en ändring i utskottets förslag. Det är emellertid alldeles visst för mig, att om utskottet hade haft sakkännedom i afseende på de förhållanden, som angå denna fråga, hade resultatet blifvit ett helt annat och denna måttliga, jag kan säga blygsamma anslagsönskan blifvit beviljad; och jag är fullt öfvertygad om, att den kommer att blifva det vid nästföljande riksdag.

Den patologiska institutionen i Lund klagar öfver, att den har för mycket arbete i förhållande till de lärarekrafter, öfver hvilka den har att disponera; och man kan utur dess motivering för denna sin åsigt mycket väl läsa sig till, hvaruti detta ökade arbete består. Det synes, att denna institution lider af alldeles samma öfverlastning af arbete, som för närvarande alla patologiska institutioner öfver hela den kultiverade världen klaga öfver; och

att dessa institutioner hafva rätt dertill, beror derpå, att under de sista 10 eller 15 åren just på deras skuldror lagts en betydligt ökad arbetsbörda i form af det nödvändiga bakteriologiska arbete, som numera öfverallt, der medicin idkas, måste förekomma, så vida denna medicinska forskning vill vara en nutida forskning. Man kan, sade jag, läsa detta i institutionens motivering. Man finner nemligen, att den ene af dess lärare åtagit sig att ävägbringa på den patologiska institutionen en ordnad bakteriologisk undervisning. Detta måste anses vara något synnerligen förtjenstfullt. Ty så vidt jag vet, förekommer icke någon sådan ordnad undervisning vid något annat af våra universitet. Detta beror derpå, att en dylik bakteriologisk undervisning icke allenast fordrar ett ökad arbete af läraren, utan äfven kräfver ett särskildt arbetsmaterial, särskilda apparater och instrument. Då nu den patologiska institutionen i Lund verkligen — och det till icke oväsentlig del just genom den frikostighet, Riksdagen visat densamma genom att bevilja medel till en ny byggnad för institutionen — har kunnat anordna en sådan undervisning, så synes det mig, som om man skulle kunnat visa densamma, jag vill verkligen säga — sin tacksamhet för att den följt med sin tid och uppfyllt ett önskningsmål, som vi vid alla patologiska institutioner hafva, genom beviljandet af detta ringa anslag, hvarom är fråga.

Utskottet har föreslagit beviljandet af 500 kronor till aflöning åt en extra amanuens, men i själfva verket är denna summa till föga gagn af de skäl herr Bülow anført. Ty hvad institutionen behöfver, är att ega till sin disposition lärarekrafter, hvilka, då den ene af hufvudlärarne öfvertagit den bakteriologiska undervisningen, kunna fortfarande tillgodogöra sig det undervisningsmaterial, som tillhör de redan förut befintliga delarne af läroämnet. Det behöfves alltså en medicine licentiat eller åtminstone en medicine kandidat, som har gjort sin tjenstgöring, och som kan förrätta obduktioner och författa dit hörande protokoll. Jag bör i sammanhang härmed tillägga, att detta nu är så mycket nödvändigare som institutionen icke allenast inlagt förtjenst genom införandet af bakteriologisk undervisning, utan också dessutom, genom att vidtala föreståndaren för hospitalet i Lund, skaffat sig ett stort och värdefullt tillskott af undervisningsmaterial i form af obduktioner, som på denna sjukvårdsanstalt af institutionens lärare verkställes.

Jag tror, att om utskottet känt till dessa förhållanden, skulle det, i öfverensstämmelse med den frikostighet, som förut visats den medicinska forskningen i Sverige, tillstyrkt Riksdagen att bifalla fakultetens önskan i denna punkt. Jag hoppas emellertid, att detta kommer att ske ett följande år, och har blott med dessa ord velat dessutom påpeka, huruledes icke blott denna institution framställt utan äfven de andra medicinska fakulteternas patologiska institutioner tvifvels utan komma att framställa anslagsönsknningar för det genom den nutida forskningens utveckling absolut nödtvungna tillgodoseendet af den bakteriologiska undervisningen.

Herr Sven Nilsson: Det är visserligen sant, som den nästföregående ärade talaren yttrade, att vi, hvilka såsom medlemmar af

Angående
anslag till en
assistent vid
patologiska
institutionen
i Lund.
(Forts.)

Angående statsutskottet från Andra Kammaren deltagit i detta beslut, icke äro anslag till en sakkunnige. Men man får icke heller låta hänföra sig af de anslående tal, som hållas för hvarje anslag till såväl vetenskapliga som patologiska andra ändamål. Ty om man blott låte hänföra sig häraf utan att institutimen i Lund. man gjorde något berättigadt motstånd — hvart skulle det väl bära (Forts.) hän äfven på detta område med afseende å anslagsfordringarnes alla områden? Jag tror för öfrigt att det är sant, hvad jag nyss yttrade beträffande en annan fråga: Man kan icke med fog beskylla Andra Kammaren för njujghet, när det gällt vetenskapliga ändamål. Då nu äfven samtliga utskottsledamöter från Första Kammaren, hvilka väl ej kunna beskyllas att ej begripa denna sak, varit med om det slut, hvartill utskottet kommit, kan man väl ej rimligtvis klandra oss för hvad vi tillstyrkt i den föreliggande frågan.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Wennerberg: Jag anser mig icke böra alldeles hålla mig tiggande i denna punkt. Jag vill blott nämna, att hvad så väl den förste som den andre talaran anført är fullkomligt med verkliga förhållandet öfverensstämmande. Och huru det med det mindre anslaget skall blifva möjligt att, såsom utskottet i motiveringen säger, sköta den ifrågavarande tjensten på ett *tillfredsställande* sätt, kan jag icke begripa.

Emellertid, då ingen i utskottet reserverat sig och redan Första Kammaren gifvit sitt bifall till anslaget af 500 kronor i stället för det af Kongl. Maj:t begärda 1,500 kronor, och vi således af erfarenhet måste finna, att en diskussion här egentligen till ingenting tjänar, finner jag nu icke annat vara att göra än att för tillfället låta nöja sig, under förhoppning att, då det än tydligare ett annat år visar sig att dessa 500 kronor äro otillräckliga, Riksdagen skall bevilja den ökade summan.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt herr talmannen gifvit propositioner i enlighet med de gjorda yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 4—6.

Biföllos.

Punkten 7.

Angående I en inom Andra Kammaren väckt motion (n:o 147) hade herr tecknings- P. A. Romberg föreslagit, att Riksdagen måtte medgifva, att, tills lärarnes vid de högre all- dare och intill dess annorlunda blefve bestämdt, ordinarie tecknings- männa läro- lärare vid rikets allmänna läroverk vid inträffande tjänstledighet på verken löne- grund af sjukdom finge: förmåner.

a) der antalet tjänstgöringstimmar uppginge till 25 i veckan eller derutöfver, uppbära tre fjerdedelar af det belopp, som efter afdrag af de s. k. löneförbättringsmedlen skulle tillfallit honom, i den hän-

delse han själf sin tjenstgöring bestridt och i den händelse denna tjenstgöring uppgått till 25 timmar i veckan;

b) der antalet tjenstgöringstimmar utgjorde från och med 20 till och med 24 i veckan, uppbära tre fjerdedelar af det belopp, som efter afdrag af de s. k. löneförbättringsmedlen skulle tillfallit honom, i den händelse han själf sin tjenstgöring bestridt och i den händelse denna tjenstgöring uppgått till 20 timmar i veckan; samt

c) der antalet tjenstgöringstimmar vore från och med 16 till och med 19 i veckan, uppbära tre fjerdedelar af det belopp, som efter afdrag af de s. k. löneförbättringsmedlen skulle tillfallit honom i den händelse han själf sin tjenstgöring bestridt och i den händelse denna tjenstgöring uppgått till 16 timmar i veckan.

Angående
tecknings-
lärares vid
de högre all-
männa läro-
verken löne-
förmåner.
(Forts.)

Utskottet hemställde emellertid, att motionen icke måtte af Riksdagen bifallas.

Efter föredragning af punkten anförde:

Herr Romberg: Då statsutskottets majoritet icke ansett sig böra tillstyrka bifall till min motion om någon förbättring i teckningslärares vid de högre allmänna läroverken vilkor under tjenstledighet för sjukdom — det är dock icke mindre än åtta inom utskottet, som varit af annan tanke och som därför reserverat sig — så har jag icke annat att göra än att framlägga min sak för kammaren och vädja till kammarens välvilja, i förhoppning att den må ha mera hjerta för teckningslärares ifrågavarande sak.

Jag skall be att för detta ändamål få göra en framställning af förhållandena, sådana de i verkligheten äro. Jag är nemligen förvissad om, att ingen, som verkligen satt sig in i den här föreliggande frågan, skall kunna annat än medgifva, att förhållandena, sådana de nu äro, äro i hög grad *obilliga* och för statens husbondskap gent emot dessa tjenstemän *ovärdiga*.

Statsutskottet medgifver också, att teckningslärares under tjenstledighet för sjukdom äro i en jämförelse med andra lärare under dylikt förhållande »ofördelaktig ställning» ja, att här verkligen föreligger ett »missförhållande». — Det är utskottets egna ord jag begagnar. — Anledningen till att utskottet ändock icke anser sig böra tillråda kammaren att undanrödja detta erkända missförhållande säger utskottet vara, dels att utskottet *icke* anser saken »vara af den betydighet, att icke med afhjelpandet utan olägenhet kan anstå» — ja, nog är saken icke af stor betydighet från statsutskottets synpunkt, ty hela affären skulle komma att röra sig om ett ärligt anslag af omkring 4,000 kronor på sin höjd, om mitt yrkande bifölles — och dels — och detta tyckes vara hufvudsaken — anser utskottet, att det af utskottet uttryckligen 2 eller 3 rader förut erkända *missförhållandet* ej nu bör afhjelpas, emedan — jag citerar orden sådana de stå i sista raderna af betänkandet — utskottet »håller före att Riksdagen bäst befördrar genomförandet af de på läroverksområdet nödiga reformer genom att afböja hvarje försök till afhjelpande af den nuvarande organisationens brister. Det skulle således vara för

Angående att tvinga regeringen att framlägga ett för majoriteten acceptabelt teckningsläroverksorganisationsförslag, som man skulle sätta stackars sjuke lärarnes vid teckningslärare under vissa förhållanden på en mycket betänklilig för de högre allmänna läroknappningsdiet, ty att så i sjelfva verket blir förhållandet för när verkens lönevarande skall jag straxt visa, och jag hemställer till kammaren, huru vida sådant kan vara med Riksdagens och Regeringens värdighet (Forts.) förenligt!

Att löneregleringen för dessa teckningslärare — om man, på sätt jag föreslagit, provisoriskt afhjelpade det äfven af utskottet erkända »missförhållandet», — dermed vore förryckt ur sitt sammanhang med en blifvande fullständig omorganisation af läroverken, kan, tror jag, ingen med skäl påstå, all den stund bär icke, såsom jag ock framhållit i min motion, är fråga om att med ett enda öre ändra lönebeloppets storlek, utan endast att gifva dessa lärare i händelse af sjukdom ett litet tillfälligt penningtillskott till den erkänt otillräckliga andel af årsarfvodet, hvilken de nu under dylikt förhållande uppbära.

Det finnes i landet 35 högre allmänna läroverk. De vid dem anstälde 35 teckningslärarne uppbära för närvarande i lön i 1:a lönegraden 1,000, i 2:a 1,250 och i 3:e 1,500 kronor. Dessutom hafva de af de s. k. löneförbättringsmedlen att uppbära i 1:a lönegraden 100, i 2:a 75 och i 3:e 50 kronor. För denna lön hafva de skyldighet att tienstgöra 15 timmar i veckan. Nu hinner emellertid vid de flesta läroverk detta tiotal icke till för att bereda föreskriifven teckningsundervisning åt alla lärjungarne, utan måste teckningslärarne åtaga sig s. k. »öfvertimmar». För dessa »öfvertimmar» åtnjuta teckningslärarne särskild ersättning, nemligen i första och andra lönegraden 75 kronor per år för hvarje öfvertimme i veckan och i tredje lönegraden 100 kronor per år för veckoöfvertimme.

Under sistlidet läsår 1889—1890 förekommo öfvertimmar vid 31 läroverk, och det fans följaktligen 31 ritlärare, som i händelse af sjukdom skulle kunnat komma i fråga till erhållande af sådana understödsmedel, som jag i min motion påyrkat.

Högsta antalet öfvertimmar förekom vid Stockholms realläroverk, der öfvertimmarne voro 23 och teckningslärarens sammanlagda antal tienstgöringstimmar följaktligen 38 i veckan. — För en sådan tienstgöring uppbär läraren för närvarande 2,825, 3,050 eller 3,850 kronor, allt beroende på om han är i 1:a, 2:a eller 3:e lönegraden. Med en sådan årsinkomst till och med den i lägsta lönegraden, nemligen 2,825 kronor, kan teckningsläraren skaffa sig eget hem och familj och ändock föra en ganska bekymmerslös tillvaro. — Men blir en sådan lärare sjuk, så får han göra en bitter erfarenhet. Af den årsinkomst, som han uppbar, då han hade helsa och krafter i behåll och kunde hålla ut att knoga sina 38 timmar i veckan, kallas endast en jembforelsevis liten del för lön, nemligen respektive 1,000, 1,250 och 1,500 kronor, allt beroende på i hvilken lönegrad han är, resten betraktas som sportler. Det är alldeles samma slags regelbundna tienstgöringsskyldighet och i samma embetsverks tienst, endast namnet är det, som skiljer. Men tack vare denna lilla namnskiljaktighet »lön» och »arfvode», får den sjuke teckningsläraren i behåll

af sin årsinkomst af 3,850 kronor endast 1,240 kronor 38 öre, af 3,050 kronor endast 1,033 kronor 65 öre och af 2,825 kronor endast 826 kronor 92 öre, allt beroende på om han är i högsta, mellersta eller lägsta lönegraden.

Man tänke sig nu en familj, som för sin hushållning under vanliga förhållanden är hänvisad till en årsinkomst af 2,825 kronor och som helt plötsligt, utom samtidig hemsökelse af sjukdom, ser sin inkomst nedbragt från 2,825 kronor till 750 kronor, enligt Kongl. Maj:ts beräkning i förra årets proposition, eller i lyckligaste fall till 826 kronor 92 öre, ty *längre ned behöfver det icke gå*, om teckningsläraren förstår sin sak och endast tar tjänstledighet för termin. Att se sin årsinkomst, som man skall lifva af, reducerad från 2,825 kronor till 826 kronor, det *måste* i de flesta fall blifva liktydigt med *ekonomisk ruin*.

Att beloppet så reduceras beror på en författning af den 12 juli 1872, som säger, att lärare vid allmänt läroverk under tjänstledighet på grund af sjukdom endast eger att uppbära tre fjerdedelar af den honom tillkommande lönen, och det gör uti ifrågavarande fall alternativt 750 kronor eller 826 kronor 92 öre per år.

Hvad är det nu jag i min motion begärt? — Jo, ingenting annat än att dessa teckningslärare, då de äro sjuke, skola få åtnjuta de förmåner, som erbjödos dem i kongl. propositionen vid föregående års riksdag och hvilka då godkändes af det för behandling af läroverksfrågan tillsatta särskilda utskottet. Det är *icke* fråga om att med *ett enda öre* höja teckningslärarnes årsinkomst, då de äro friske.

Frågas nu *huru många* lärare, som skulle kunna komma att få gagn af en sådan bestämmelse, som af mig föreslagits? Den frågan har jag redan förut besvarat. Det skulle nemligen blifva de 31 teckningslärare vid de högre allmänna läroverken, som hafva 16 tjänstgöringstimmar i veckan eller derutöfver.

Huru stora blefve nu de understödsbidrag, som i händelse af sjukdom skulle enligt mitt förslag komma att utgå till dessa lärare? Efter den af mig uppgjorda planen komme detta lönetillskott per år att för lärare, som hafva 16—19 tjänstgöringstimmar i veckan, variera mellan 62 kronor 2 öre, hvartill det skulle komma att uppgå för lärare i de två lägsta lönegraderna, och 82 kronor 70 öre under samma förhållande i 3:e lönegraden. För lärare med 20—24 timmars tjänstgöring i veckan skulle tillskottet komma att variera mellan 310 kronor 10 öre och 413 kronor 47 öre och för lärare med 25 eller flere tjänstgöringstimmar i veckan, d. v. s. den högsta tjänstgöringen, skulle tillskottet komma att variera mellan 620 kronor 20 öre och 826 kronor 93 öre per år, beroende på, om de äro i 1:a och 2:a eller i den tredje lönegraden. Beloppen komma således att uppgå lägst till 62 kronor 2 öre och högst till 826 kronor 93 öre.

Frågas nu *huru stor tillökning i utgift det skulle kosta staten*, om mitt yrkande bifölles. — Jo, upplysningsvis vill jag då meddela, att under läsåret 1889—1890 hade sju teckningslärare 25 tjänstgöringstimmar i veckan eller derutöfver, 13 lärare hade 20—24 timmars

Angående tienstgöring och 11 lärare hade 16—19 timmars tienstgöring i veckan. Jag har redan angifvit, huru tillskotten skulle komma att ställa sig inom dessa kategorier. Återstår då endast att besvara ännu en fråga, nemligen huru stor sjukligheten bland teckningslärarne är. Jag skall i detta hänseende meddela statistiska uppgifter för de 6 sista åren, för hvilka sådana varit tillgängliga. Under läsåret 1881—1882 hade 4 teckningslärare tienstledighet under hela året, ingen under hel termin, en under del af termin. Under läsåret 1882—1883 voro siffrorna respektive 6, 0, 3; under 1883—1884 respektive 6, 0, 1; under 1884—1885 respektive 2, 4, 0; under 1885—1886 respektive 3, 0, 3 och under 1886—1887, det sista året för hvilket vi hafva dylika statistiska uppgifter, respektive 2, 1, 1.

Vilja vi nu lägga till hopa samtliga siffrorna för att söka ett genomsnittstal för alla sex åren, så går det mycket lätt med de hela sjukåren och de hela terminerna. Det enda, som är litet svårt, är att beräkna delarna af terminer, men dem har jag förlagsvis upp-tagit till sex veckor i medeltal. På det sättet blir hela den sammanlagda sjukdomsledighetstiden $4\frac{1}{2}$ läsår. Förutsätta vi nu, att alla dessa teckningslärare, som under denna tid åtnjutit tienstledighet för sjukdom, varit i *högsta* lönegraden och haft *högsta* antalet tienstgöringstimmar i veckan, så skulle det för denna tid utgående lönetillskottet hafva kommit att uppgå till $4\frac{1}{2}$ gånger det högsta beloppet eller 826 kronor 93 öre, och då skulle vi komma till en slutsumma af 3,721 kronor 19 öre. Denna summa skulle det således *allra högst* i genomsnitt hafva kostat staten under dessa 6 läsår att tillgodose de sjuke teckningslärarne på det jemförelsevis beskedliga sätt, som jag i min motion har föreslagit. *Det är således hela affären* — 3,721 kronor 19 öre. Och nu vill jag hemställa, huru vida icke — då ju äfven enligt utskottets åsigt ett verkligt »missförhållande» här föreligger — kammaren till undanrödjande af detta erkända missförhållande skulle vilja för sin del bifalla min motion och således medgifva att teckningslärarne må få tillgodonjuta de förmåner, jag deruti föreslagit.

Herr Linder: Herr talman! Efter min mening är det till full evidens bevisadt, att motionären har rätt, och jag har alltså icke den ringaste tvckan om huru jag skulle rösta i detta fall. Motionären har att för sin motion åberopa ovanligt goda stöd från många håll. Han ansluter sig till en kongl. proposition och till ett af ett särskildt utskott afgifvet utlåtande. Men, hvad som vid detta tillfälle är mera, han har i sjelfva verket fullkomligt bifall jemväl af statsutskottet vid 1891 års riksdag. Ty när det i förevarande punkt heter, att, enligt utskottets mening, med nuvarande aflöningsbestäm-melser teckningslärarna vid de allmänna läroverken i händelse af sjukdom komma att i jemförelse med andra lärare befinna sig i en ofördelaktig ställning, så betyder detta enligt min logik, att utskottet har understödt motionen.

Men, mine herrar, det var icke för att ytterligare utveckla de af motionären anförda grunderna, som jag begärde ordet: orsaken dertill

var en i sammanhang med denna stående och ännu viktigare fråga. Utskottet tillägger nemligen, att utskottet håller före, det Riksdagen bäst befordrar genomförandet af de på läroverksområdet nödiga reformerna genom att afböja hvarje försök till partielt afhjelpande af den nuvarande organisationens brister. Inom parentes, herr talman, vill jag erinra om, att här icke är fråga om organisation i vanlig mening, utan om afhjelpande af en orättvisa i teckningslärarnas lönevilkor. Angående den nämnda grundsatsen skulle jag, med ändring af ett par ord, vilja säga detsamma, som en bekant storhet brukade yttra i en annan fråga. Den fräjdade romaren Cato slutade sina föredrag i den romerska senaten — de måtte handla om hvad som helst — med orden: »För öfrigt tillstyrker jag, att Kartago må förstöras.» Jag skulle vilja oupphörligen säga det samma om den af statsutskottet här följda grundsatsen. Den bör förstöras. Man måste upphöra att tillämpa den, om icke de svenska lärarnas ekonomiska välfärd och framför allt jemnvigten i deras lynne skall förstöras, och dermed äfven läroverken taga en obotlig skada. Grundsatsen är efter min mening i teorien grundfalsk och i sina följder olycksbringande. Ty hvad innebär den? Jo, att man för att tvinga en person till lydnad, sätter tunnkruf på *en annan*, som icke har det ringaste med ifrågavarande sak att göra. Hvad nu teckningslärarna beträffar, så har redan blifvit påpekadt, att om dem icke gäller hvad som är sagdt om de öfriga lärarna, nemligen att de kunna i kollegierna göra motstånd mot Andra Kammarens önskuingar i fråga om läroverksorganisationen. Teckningslärarna hafva hvarken säte eller stämma i kollegierna och måste väl således göra hemgång, om de önska deltaga i kollegiernas beslut.

I afseende å tillämpningen är denna princip så betänkelig, att snart sagdt allt meniskt samlif skulle tillintetgöras, om den finge gälla.

I detta afseende skall jag bland de tusen exempel, som skulle kunna framdragas, blott nämna ett par. Hvar skulle vi hamna, om rörande läroverksorganisationen Riksdagens båda kamrar stälde sig emot hvarandra på det sättet, att den ene förklarade: får jag icke min vilja fram i denna organisationsfråga, så blir det ingenting af med regleringen af lärarnas löner, och så medkammaren gjorde på samma sätt i en annan dylik fråga? Hvart skulle detta leda? Skall Andra Kammaren, när frågan om läroverken kommer före, afböja alla försök till partielt afhjelpande af bristerna i den nuvarande organisationen ända till dess den grundsats segrar, som denna kammare anser vara den enda riktiga? Och ett annat exempel. Här i denna kammare äro många fäder till barn, som undervisas i våra allmänna läroverk. Hvad skulle herrarna säga, om lärarna toge sig för att i sin undervisning predika sådana teorier? Ja, detta exempel är så till vida olämpligt, som något dylikt icke händer och icke får hända; men det är åskådliggörande, och det visar, att den teori, mot hvilken jag nu yttrar mig, är förkastlig.

För lärarna, och nu särskildt teckningslärarna, är nämnda tillvägagående dessutom en tortyr, och det af betänkeligaste slag. Jag har icke något annat namn derpå.

Angående
tecknings-
lärarnes vid
de högre all-
männa läro-
verken löne-
förmåner.
(Forts.)

Angående
tecknings-
lärarnes vid
de högre all-
männa läro-
verken löne-
förmåner.

Jag skall sluta med att säga, att genom hvarjehanda förhållanden, som jag icke kan och icke vill här inlåta mig på, hafva de svenska lärarnas känslor blifvit ganska upprörda. Man kan rent af befara, att deras ställning i socialt och ekonomiskt afseende till slut blir sådan, att hos dem en stämning af permanent nedtryckthet och förtrytelse blir rådande.

(Forts.)

Ja, det har för mig icke varit *hufvudsaken* att understödja herr Rombergs motion; mitt egentliga syfte har varit att utföra en länge närd föresats, den nemligen att, om jag någon gång skulle få höja min röst i den svenska riksdagen, icke underlåta att vid första lämpliga tillfälle protestera mot den flera gånger och nu äfven i detta utskottsbetänkande uttalade åsigten, att reformer i undervisningsväsendet skola framvingas derigenom, att man vägrar lärarne en rättvis och synnerligen väl behöflig förbättring i deras lönevilkor.

Herr Petersson i Runtorp: Jag kan icke neka till, att jag vore frestad till att ingå i svaromål på de föregående talarnes yttranden, men när jag ser på klockan och vet, huru många punkter vi hafva i detta betänkande, så tror jag att jag gagnar bäst med att inskränka mig till att på grund af de motiv, som utskottet framhållit, och då det icke är vanligt att denna kammare plägar bifalla framställningar af enskild motionär om löneförbättringar eller tienstemannalöner, yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Winkrans: Herr talman! Jag skall också vara mycket kort. Jag tror att den sista talaren hade materielt orätt, ehuru han nog formelt hade rätt, ty visserligen är detta en enskild motion, men vid förra riksdagen hade Kongl. Maj:t föreslagit samma belopp som nu motionären på grund utaf den af Kongl. Maj:t anställda utredningen. Jag har nu egentligen blott velat fästa uppmärksamheten på att, om utskottet tror sig kunna befordra läroverksorganisationens förtgång genom att afslå alla partiella reformer, kan nog denna utskottets öfvertygelse vara riktig, men jag tror icke, att den omständigheten, huru vida den nu framlagda motionen bifalles eller icke bifalles, har det minsta inflytande på den frågan. Ty om också lärarne skulle få en tumskruf på sig, såsom tycks vara meningen, och derigenom tvingas ändra den åsigt, som de kunna hafva, så är dermed icke sagdt, att regeringens och Första Kammarens åsigt ändras i samma mån, utan det beror på andra omständigheter. Nu är frågan helt enkelt — icke om teckningslärarne skola få en löneförhöjning — utan om de, då de äro som olyckligast, då de ligga på sjuksängen, skola få samma förmåner som deras kamrater eller icke. Det svar, som derpå kommer att gifvas i afton, blir ett svar på frågan, huru vida de lärare, som äro svagast aflönade, skola vid sjukdom lida mycket värre än en vanlig ämneslärare, om han sjuknar. Han mister blott en liten del af sin aflöning. Jag tycker att det föga öfverensstämmer med denna kammares skaplynne att misshandla de svagare, och därför tror jag mig kunna vädja till kammaren och

hemställa, att den mot dessa stackars teckningslärare måtte visa vanlig mensklig misskund och barmhertighet.

Det är på den grund jag yrkar bifall till motionen.

Herr Sven Nilsson: Det låter verkligen som om en riksolycka skulle inträffa, för den händelse utskottets hemställan i denna punkt skulle bifallas. Jag vill dock fästa uppmärksamheten på, att utskottet många gånger begagnat samma motivering, som det nu begagnat, och det har begagnat det äfven i ett par andra punkter i sitt utlåtande i år. Äfven under föregående år har statsutskottet skrivit på samma sätt. Om dessa lärare likasom andra lärare få vänta till nästa eller ett kommande år med löneförhöjning, lär väl icke därför en riksolycka inträffa. Det är väl också faktiskt hvad de personer, som försvarat saken, sagt, att det icke är så ofta sådana förhållanden, som motionären åberopat, inträffa. Det är således icke någon synnerligen stor fråga som här är före, och jag anhåller därför om bifall till utskottets hemställan.

Herr Romberg: Jag skall icke vara mångordig. Jag skall blott be att få göra en liten justering i det yttrande, som herr Winkrans nyss hade, då han sade, att teckningslärarne skulle blifva »liktälda» med de öfriga lärarne. Jag vill fästa uppmärksamheten på, att det icke är så mycket jag begärt. En teckningslärare, som är frisk och tjänstgör sina 38 timmar, har, då han är i 1:a lönegraden, 2,825 kronor i årsinkomst. Han skulle vid sjukdom, i fall mitt förslag går igenom, erhålla 1,447 kronor 12 öre och skulle således förtfarande förlora ungefär *hälften* af sin årsinkomst.

Beträffande herr Sven Nilssons yttrande, att det är så sällan som de af mig anförda förhållandena inträffa, att det icke är af någon betydelse, om dessa lärare få vänta ett år till, tycker jag att detta yttrande snarare talar för *bifall* till min motion och icke *emot* densamma. Inträffa nemligen sällan några sjukdomsfall, så blir ju kostnaden för staten också i samma mån obetydligare. Att vara sjuk måtte för öfrigt icke smaka bättre, om det inträffar sällan, än om det inträffar oftare; ty sjukdom är sjukdom och ekonomisk ruin är ekonomisk ruin, der de inträffa. Skulle statsutskottet kunna ställa om, att vi kunde skjuta upp sjukdomsfallen tills vidare, så skall jag också vara alldeles öfverens med utskottet om att uppskjuta med åtgärderna. Men ty värr komma nog sjukdomsfallen fortfarande att gå sin gilla gång, och de stackars lärare, som drabbas af olyckor, få stå sitt kast.

Jag yrkar fortfarande bifall till min motion.

Herr Peterson i Runtorp: Det är allt för frestande att icke svara ett par ord.

Jag vädjar till kammaren, huru vida det icke vore bäst att göra så, att dessa lärare icke blefve sjuka, och jag tror att man i det afseendet icke kan hitta på bättre råd än att betala dem på timme. Det har dessutom berättats mig, att de äro ovanligt litet sjuka, och det bevisade den föregående talaren äfven, då han nämnde, huru

*Angående
tecknings-
lärares vid
de högre all-
männa läro-
verken löne-
förmåner.*
(Forts.)

Angående teckningslärarnes vid de högre allmänna läroverken löneförmåner. litet belopp för ifrågavarande ändamål behöfdes. Men om de skulle få lika mycket betaldt, äfven om de vore sjuka, kan det hända att summan icke blefve så liten. Hittills har det ock visat sig att sjukdomsfallen varit högst få; så har det åtminstone berättats mig. Detta som svar till den föregående talaren. För öfrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

(Forts.)

Herr Romberg: Jag vill blott be att få fästa herr Nils Peterssons uppmärksamhet på, att jag icke sade, att dessa lärare voro *litet* sjuka, ty det vet jag ej, utan att bland dem förekommo så få sjukdomsfall. Herr Petersson misstörstod visst den tabell jag nyss uppläste.

Jag har ingenting vidare att tillägga.

Öfverläggningen var slutad. I enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag derå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen. Herr talmannen fann svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förra meningen, men som votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningproposition:

Den, som bifaller statsutskottets hemställan i 7:e punkten af dess utlåtande n:o 9, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets nämnda hemställan, bifallit herr Rombergs förevarande motion.

Omröstningen visade 123 ja mot 56 nej; i följd hvaraf utskottets hemställan af kammaren bifallits.

Punkten 8.

Angående förhöjning af anslaget till högre skolor för qvinlig ungdom.

Kongl. Maj:t hade föreslagit, att anslaget till högre skolor för qvinlig ungdom måtte höjas från 70,000 kronor till 100,000 kronor eller med ett belopp af 30,000 kronor.

Uti två lika lydande motioner, väckta den ena inom Första Kammaren af herr *S. Wieselgren* (motion n:o 21) och den andra inom Andra Kammaren af herr *C. J. Winkrans* (motion n:o 76) hade åter hemställts, att Kongl. Maj:ts proposition om anslag till högre skolor för kvinnor måtte i allo bifallas, dock med den förändring, att det af Kongl. Maj:t äskade beloppet af 30,000 kronor måtte höjas till 70,000 kronor.

Utskottet hemstälde:

att Riksdagen, med afslag å herrar Wieselgrens och Winkrans förevarande motioner, i hvad de samma skilja sig från Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, må, på sätt Kongl. Maj:t föreslagit, höja anslaget till högre skolor för qvinlig ungdom från 70,000 kronor till 100,000 kronor, eller med ett belopp af 30,000 kronor.

*Angående
förhöjning
af anslaget
till högre
skolor för
qvinlig
ungdom.
(Forts.)*

Efter uppläsande häraf anförde:

Herr Höjer: Jag skall icke genera kammaren länge.

Jag skall blott be att till protokollet få uttala mina varma sympatier för Kongl. Maj:ts nådiga proposition i ämnet och mina ännu större sympatier för de motioner, som af herrar Wieselgren och Winkrans väckts i riksdagens båda kamrar. Det är min oförgrifliga mening, att om Riksdagen i ett anfall af mycket godt lynne skulle taga sig för att bevilja äfven det ifrågasatta högre beloppet, skulle staten ändå för billigt pris komma ifrån en af sina förpligtelser. Den qvinliga bildningen är i mina ögon och utan tvifvel äfven i edra, mine herrar, en nationalangelägenhet lika så väl som det manliga slägtets teoretiska utveckling. Der är det icke blott på grund af qvinnans lika rätt med mannen i detta fall, utan äfven på den grund att en förändrad liberal lagstiftning för qvinnan öppnat nya banor, som på henne ställa kraf af högre teoretisk och praktisk insigt; den är det äfven därför, att den nya tiden på qvinnan, äfven i hennes egenskap af maka och moder, ställer för hvarje dag växande bildningskraf.

Nu frågas: hvad gör staten i denna stund för den qvinliga bildningen? Jo, den underhåller ett högre lärarinneseminarium och gifver 70,000 kronor till fördelning mellan olika qvinliga läroverk. Jag uttalar visserligen min djupa tacksamhet för hvad staten i detta fall gör, men jag får äfven uttala min oförgrifliga mening, att den i sjelfva verket gör alldeles för litet. Den högre qvinliga undervisningen ombänderhafves i denna stund, såsom vi alla veta, uteslutande af privata läroverk, hvilka arbeta med större eller mindre framgång, men alla, eller så godt som alla, under tryckta ekonomiska förhållanden. Det är enligt min öfvertygelse alldeles nödvändigt nu mer än förut, att staten kommer dessa privata läroverk till hjälp och tager dem under armarne icke blott för att de må kunna ekonomiskt existera, utan framför allt för att höja kvaliteten af den undervisning, de lemna. De behöfva därför icke blott de 70,000 kronor, som de få, och de 30,000 kronor, som Kongl. Maj:t derut-öfver föreslagit; de behöfva ännu mycket mera. De behöfva, mine herrar, allt hvad er känsla af rättvisa och er kända kärlek till den offentliga undervisningen kan och vill skänka dem.

Jag har icke något yrkande att framställa.

Herr Winkrans: Jag är tacksam för det understöd jag fått af den siste ärade talaren. Jag vågar dock icke begära eller hoppas, att kammaren skall gå så långt i liberalitet, som han föreslog.

*Angående
förhöjning
af anslaget
till högre
skolor för
qvinlig
ungdom.*

(Forts.)

För närvarande åtnjuta flickskolorna ett statsanslag, som motsvarar ungefär 2 procent af det, som utgår till läroverken för manlig ungdom. Det, som vi hafva begärt, min kamrat och jag, innebär, att man skulle höja detta belopp, så att det skulle motsvara omkring 4 procent af det, som utgår till de manliga läroverken. Detta tycker utskottet vara för mycket begärdt och inskränker sig därför till att föreslå bifall till den förhöjning i anslaget, som Kongl. Maj:t begärt, och detta på den grund, att »Kongl. Maj:t efter pröfning af de på saken inverkan förhållanden funnit sig böra af Riksdagen äska» detta belopp af 30,000 kronor. Genomläser man Kongl. Maj:ts proposition någorlunda noggrant, skall man emellertid finna, att Kongl. Maj:t i sjelfva verket har tänkt sig ett vida högre belopp än detta — det ser man på hela motiveringen — ehuru chefen för ecklesiastikdepartementet hufvudsakligen af det skälet, att äfven andra statsändamål göra anspråk på statskassan, funnit sig denna gång böra inskränka sina anspråk rörande den qvinliga undervisningen.

Nu är det verkligen så, som den föregående talaren framhöll, att vigten af qvinlig bildning är för samhället nästan lika stor som vigten af att det manliga släktet uppfostras ordentligt. Redan 1862 medgaf också dåvarande statsutskott, att behovet af qvinlig undervisning för det allmänna icke är likgiltigt. Sedan dess hafva nära 30 år förgått, och man har numera skäl att anse det ännu mindre likgiltigt, ty under dessa 30 år har försiggått nära nog en revolution på det qvinliga området. De band, som fordom fjettrade kvinnans verksamhet och inskränkte den inom tränga gränser, hafva mer eller mindre lossnat. Hon har numera icke endast att uppträda inom familjen såsom moder och maka och der utöfva det välgörande inflytande, som vi lärare så ofta komma under fund med — ty hon är i sjelfva verket vår bästa medhjelpare, utan henne komma vi icke långt, men med hennes tillhjälp kunna vi komma ganska långt med gossarne — utan dessutom får kvinnan numera äfven vända sig till många olika verksamhetskretsar i det praktiska lifvet. Hon får till och med taga del i det kommunala lifvet, och genom en lag här om året har hon fått rättighet att inträda i fattigvårdsstyrelse, folkskolestyrelse o. s. v. I Göteborg hafva vi redan invalt en kvinna i folkskolestyrelsen, och om vi ångra något dervid, så är det, att vi icke gjort det långt förut, ty så förträffligt har detta försök slagit ut.

Nu är det alldeles klart, att de många anstalter, som på senare tider uppstått för att bibringa kvinnorna tidsenlig bildning. — år 1886 uppgingo de enligt komiterades utredning till 124 — såsom vi alla veta, arbeta med de största svårigheter. Och de, som egentligen få bära bördan af denna undervisning, det är icke staten, icke kommunerna, icke ens målsmännen, utan det är de stackars lärarinnorna, hvilkas aflöning nedtryckes till den minsta möjliga. År 1882 beviljades ett anslag af 70,000 kronor till understöd af högre skolor för qvinlig ungdom. Då uppgick antalet skolor, som erhöilo understöd, till ett par och fyratio. Sedermera har det vuxit, så att det för närvarande uppgår till icke mindre än 69. Regeringen har sålunda funnit sig föranlåten att ytterligare nedsätta det ringa anslag, som

förut kommit en del af dessa till del, till ett ännu mindre belopp, derest icke några skola lemnas alideles utan understöd. På samma gång alltså som lefnadskostnaderna för dessa stackars lärarinnor än vidare höjts genom andra beslut af Riksdagen, om hvilka jag dock ej vidare vill tala, ser det sålunda ut, som om deras löner måste nedsättas, ty annars kunna skolorna icke bära sig. Detta är dock något, som helt visst kan blifva ganska farligt.

Nu återoppar man såsom skäl för en blott mindre förhöjning af anslaget, att något fullständigt organisationsförslag icke framlagts af regeringen. Riksdagen har emellertid icke begär något sådant organisationsförslag af regeringen. Riksdagen begärde år 1885 en utredning af förhållandena. Denna utredning har verkstälts, dess resultat hafva i ett mycket fullständigt skick öfverlemnats till Riksdagen, och rörande denna utredning hafva åtskilliga förklaringar afgifvits af en del myndigheter, hvilka dervid framställt åtskilliga anmärkningar. Men i ett afseende äro alla dessa anmärkningar öfverensstämmande, och det är deri, att dessa skolor hafva allt för litet understöd. Det är sålunda af vigt, att, i fall de icke skola ligga och sotdö — och då blefve det sedan svårare att hjälpa upp dem igen — de verkligen blifva understödda af staten. Tvenne komitéer, som åren 1868 och 1888 afgifvit utlåtande i frågan, hafva enstämmigt förklarat, att dessa skolor icke böra blifva statsskolor, utan de böra, såsom hittills varit förhållandet, fortfarande vara privata anstalter, som tagas under armarne dels af målsmännen, som hafva det största intresset af deras bestånd, dels af kommunerna och dels för det tredje af statsverket. De, som nu få betala mest, äro — jag höll på att säga lärarinnorna, men näst dem är det målsmännen. Så hafva ock kommunerna nu mera börjat göra åtskilliga uppoffringar för dessa flickskolor, men staten gör ännu ganska litet. Det torde dock icke vara möjligt nu att med någon utsigt till framgång yrka större förhöjning i anslaget, än hvad Kongl. Maj:t föreslagit. Jag skall därför icke göra något sådant yrkande, jag vet, att frågan derom är fallen, men jag hoppas, att den faller framåt.

Det är på denna grund, herr talman, jag skall afstå från att göra något yrkande.

Herr Nilson från Lidköping: Under närvarande förhållanden skall jag icke göra något annat yrkande än om bifall till utskottets förslag, men jag vill på samma gång begagna tillfället att uttala den önskan och förhoppningen, att det utlofvade och väntade förslaget till definitivt ordnande af vårt flickskoleväsende redan nästa år från regeringen inkomma till Riksdagen, och att då på samma gång ett ytterligare kraftigare steg än nu måtte tagas för att afhjelpa det betryck, hvarmed landets flickskolor, åtminstone de allra flesta, nu hafva att kämpa.

Jag har icke något vidare att tillägga.

Häruti instämde herrar *Lindgren* och *Bokström*.

Angående
förhöjning
af anslaget
till hogre
skolor för
qvinlig
ungdom.
(Forts.)

Herr Linder yttrade: Jag ber att få ansluta mig till hvad herr Winkrans yttrat i detta ämne. I öfrigt anhåller jag att, med afseende på framtiden, få till kammarens uppmärksamhet rekommendera särskildt den afdelning, som handlar om ekonomiska förhållanden, i den undersökning af Sveriges högre flickskolor, som är verkställd af dertill särskildt utsedde komiterade.

Herr Lyttkens: Då intet yrkande blifvit gjordt, så skulle det kanske vara onödigt att besvara det myekna, som anförts för ett högre anslag, än det Kongl. Maj:t begärt. Men till de herrar, som uttryckt sin förhoppning, att till nästa Riksdag framställning måtte göras om ett ännu högre anslag, kan jag icke underlåta att säga, att om dessa skolor verkligen äro i en så betryckt ställning, så är det väl ock de, som hafva nytta af dem, som i främsta rummet böra bidraga till dem, nemligen dels de kommuner i hvilka de ligga, dels de föräldrar, hvilkas barn der åtnjuta undervisning.

Hvad jag egentligen velat säga är dock, att i fall en framställning om högre anslag kommer att göras, den då också måtte vara åtföljd af ett förslag, att undervisningen i dessa flickskolor så ordnas, att flickorna icke såsom nu i stället för att uppfostras till praktiska och dugliga husmödrar blott utbildas till literära — jag hade så när sagt: *rodockor*, — det är dock synd att säga så, efter som det ju visserligen finnes många, som gå ut i lifvet med kunskaper i vissa speciellt qvinliga studiefack. Men att intvinga belä våra qvinliga ungdom i dessa skolor, der man endast lägger an på teoretisk undervisning, och detta till den grad, att ungdomens helsa deraf tager skada, anser jag vara mycket värre, än då en hel hop pojkar blifva på enahanda sätt misshandlade.

Jag skall ej göra något yrkande, men vill hafva uttalat den förhoppningen, att, om man ett annat år kommer fram med något nytt förslag till undervisningens upphjelpande, man då äfven ville tillse, att undervisningen ordnas på ett mera lämpligt och tidsenligt sätt och så, att densamma icke blifver för flertalet elever öfveransträngande och skadlig, utan så vidt möjligt är afpassad efter det praktiska lifvets kraf.

Herr Linder: I händelse den ärade statsutskottsledamot, som nyss hade ordet, ville säga, att flertalet af eleverna i våra flickskolor uppfostras till *rodockor*, så inlägger jag min protest mot hans yttrande.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Wennerberg: Jag undrar icke på, att det finnes åtskilliga inom liksom helt viss många utom riksdagen, som förundra sig öfver det lilla anslag, som för upphjelpande af den qvinliga flickskolans ekonomiska betryck blifvit begärdt. Jag anser mig därför böra nämna, att jag ursprungligen hade ämnat begära ett betydligt högre anslag, men vid uppgörande af budgeten nödgades göra inskränkningar på många områden, som utgjorde föremål för anslagsäskanden och bland dessa äfven detta. Det fans äfven ett annat skäl, hvarför jag ansåg att icke mer än

30,000 kronor borde nu begäras; ty jag fann att, om man begärde något större belopp, så kunde man vid riksdagen framkalla en invändning, hvilkens befogenhet jag icke kunnat underkänna, nemligen den, att det vore bäst att afvakta hvad Kongl. Maj:t skulle komma att föreslå med anledning af det af flickskolekomitén afgifna betänkande, innan ett större anslag gäfves. Som kammaren finner af den kongl. propositionen, äro meningarna delade om, huru undervisningen lämpligast bör ordnas, och det var därför nödigt att redan nu underrätta Riksdagen, att det är svårt att kunna på förhand säga till hvilket resultat Kongl. Maj:t torde komma.

Hvad som åter är säkert och visst, det är att flickskolorna nästan utan undantag kämpa med ett ekonomiskt betryck, som verkligen är i hög grad betungande och som äfven leder till öfveranstängning. För hvem? frågar man sig. Jo, främst för skolans lärare och lärarinnor. För att kunna hjälpa sig fram med det lilla statsbidrag, som får uppbäras, tvingas man att inskränka antalet lärare, hvilka således icke blifva så många som verkligen behövas.

En lärarinna betungas med mycket flere timmar än skäligt är. Dertill kommer också, att lärjungarne sjelfva ofta icke hafva råd att någon längre tid hålla sig vid skolan. För att hastigt kunna genomgå den, inskränka de sig också till så få år som möjligt. Detta sträfvanande är vackert och lofligt både från lärarinnornas och lärjungarnes sida, men säkert är, att det icke är helsosamt.

Att jag insett behövet af, att i den qvinliga uppfostran ingår, hvad som för qvinnan är mera nödvändigt än de teoretiska insigterna, framgår tydligt af den framställning, Kongl. Maj:t gjort, och som äfven af utskottet blifvit tillstyrkt, nemligen om en 4:de klass vid högre lärarinneseminariet. Utan lärarinnor i allmän helsolära och i teoretisk och praktisk ekonomi, lär man icke kunna vänta sig några lärjungar i dessa ämnen vid flickskolorna. Detta är således det första praktiska steget, som måste tagas, att skaffa lärarinnor häruti. Detta sker och kan ske genom lämpligt användande af 4:e klassen, der någon öfveranstängning icke gerna kan komma i fråga, ty man kommer der att i synnerhet studera sådant, som just hör till qvinlig praktisk verksamhet. De skulle der få lära sig dessa saker, som icke äro af liten vikt, nemligen att efter allmänna helsoregler sköta sig bättre än nu sker; de skulle få undervisning i den enklare matlagningen, i hushållning och dylikt. Detta verkar uppfriskande, och någon fara för öfveranstängning torde därför icke vara för handen. Vill man verkligen, att dessa saker skola ingå i den qvinliga uppfostran, så måste man börja vid seminarierna, ty utan lärarinnor får man icke heller några lärjungar.

Här gäller nu blott, om Riksdagen vill vara med om att hjälpa våra flickskolor ur det värsta betrycket. Jag vill anmärka, att det understöd, som de erhålla, ingalunda är synnerligen hjälpare. Ingen af våra flickskolor får af staten så stort anslag som en enda adjunkt vid ett allmänt läroverk. Staten har verkligen gjort stora och vackra uppoffringar åt den manliga ungdomens uppfostran. Men jemför man dermed, hvad staten gjort för den qvinliga ungdomens uppfostran, så finner man att ofantligt mycket återstår att göra.

*Angående
förhöjning
af anslaget
till högre
skolor för
qvinlig
ungdom.
(Forts.)*

Jag har blott velat nämna detta som skäl för den anspråkslösa begäran om förhöjning, som blifvit gjord af Kongl. Maj:t, och som jag till min glädje finner att statsutskottet tillstyrkt.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad samt efter af herr talmannen i sådant afseende gifven proposition, biföll kammaren utskottets hemställan.

Som tiden nu var långt framskriden, uppsköts den vidare fördragningen af föreliggande utlåtande till ett kommande sammanträde.

§ 5.

Till bordläggning anmälde:

konstitutionsutskottets utlåtande, n:o 9, i anledning af väckt motion med förslag till ändrad lydelse af §§ 15 och 18 riksdagsordningen;

statsutskottets utlåtanden:

n:o 7 a) i anledning af Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjetta hufvudtiteln gjorda framställningar angående anslag dels till »rikets ekonomiska kartverk» dels ock till inrättande af en lånefond för fiskerinäringens befrämjande;

n:o 45, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition i fråga om reglering af Bergslagernas jernvägsaktiebolags obligationsskuld;

n:o 46, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående jordsöndring från förra militiebostället n:o 2 Södraby i Kristianstads län;

n:o 47, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående söndring af jord från kronoegendomen Stora Kungsladugården n:o 1 om 8 mantal i Södermanlands län;

n:o 48, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående söndring af jord från indragna militiebostället Nedre Kjellsby med Kyrkotegen i Göteborgs och Bohus län; och

n:o 49, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning till Helsingborgs sockerfabriksaktiebolag af ett område af Engelholms vestra kronoplantering i Kristianstads län;

bevillningsutskottets memorial, n:o 9, i anledning af kaurarnes skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande n:o 5, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om dels framläggande af förslag till inrättande af en frilagersinstitution, dels ock utredning af frågan om inrättande af en svensk frihamn vid Öresund;

lagutskottets utlåtande, n:o 31, i anledning af väckta motioner om ordnandet af väghållningsbesväret på landet;

Första Kammarens protokollsutdrag, n:o 179, med delgifning af bemälda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande n:o 3, i anledning af väckt motion om tillsättande af en kommission för utarbetande af förslag till vårdanstalter för sinnessjuka; samt

Andra Kammarens fjerdte tillfälliga utskotts utlåtande n:o 17, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om upphäfvande af för visst fall lemnadt tillstånd till utbyte af kronans nummerhästar mot remonter.

Dessa ärenden skulle uppföras främst å föredragningslistan för nästa sammanträde.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag.

§ 7.

Ledighet från riksdagsgörömalen beviljades herr *C. G. A. Bergendahl* under fem dagar från och med den 24 innevarande april.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 10,⁴¹ e. m.

In fidem

A. E. J. Johansson.